

**A MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA**

1826-1976

**A MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA**

1826-1976

**A MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA**

1826-1976

BUDAPEST · 1976

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Rózsa György
igazgató
irányításával szerkesztették:

Fekete Gézáné, Fülöpné Csanak Dóra, Szeidovitz Éva,
Székely Dániel, Tőkés László

A fényképeket az Akadémiai Könyvtár Fotolaboratóriuma
készítette

ISBN 963 7301 12 7

Másfél évszázaddal ezelőtt, 1826. március 17-én adományozta Teleki József 30 000 kötetes családi könyvtárát a Magyar Tudós Társaságnak. Ezzel megalapította az Akadémia első tudományos intézményét, alig félévvel azután, hogy Széchenyi István felajánlása a megvalósulás felé lendítette a Tudós Társaság tervét, amire hazai gondolkodók már az előző évszázadban is törekedtek.

Teleki, korának e neves történésze, majd az Akadémia első elnöke arra szánta az új könyvtárát, „hogy a nemzeti nyelv előmozdítására és ezáltal a tudományok művelésére szervezendő Tudós Társaság a maga feladatának a rábízottakban óhajtott eredménnyel meg bírjon felelni...”

Ha a kezdeti lendület – amelynek folytán hamarabb jutott az Akadémia első s máig is nagy jelentőségű tudományos intézményéhez, mint működésének királyi jóváhagyásához – nem is folytatódott töretlenül, az Akadémia Könyvtára mégis idővel tovább gyarapodott, s csakhamar országos jelentőségre tett szert. Tudományos kapcsolatait mihamar kiterjesztette az ország határain túl is, s nem hiányzott a külföld általi megbecsülés sem.

Az Akadémiai Könyvtár fejlődése a második világháború befejeztével, az ország felszabadulása után vett nagy lendületet, annak a fontos szerepnek következtében, amelyhez a tudomány a szocialista társadalom építésében jutott. Ebben az időszakban – 25 évvel ezelőtt – állt össze a Könyvtár nagy tekintélyű Keleti Gyűjteménye is.

A felszabadulás óta eltelt három évtizedben a hazai tudományos élet nagy fejlődésével együtt a Könyvtár is lényegesen kiterelblyesedett, a hazai tudományos élet egyik fontos bázisává lett. A történeti múlt tisztelete, a haladó hagyományok ápolása mellett fő törekvése a mai kutatás és közélet szolgálata korszerű könyvtári eszközökkel, valamint rugalmas szervezettel, a többi nagy könyvtárral ésszerű munkamegosztásban, velük együttműködésben.

Napjaink kutató tevékenységének mind bonyolultabb információs igénye és a szakirodalom rohamos tereblyesedése indokoltta, hogy az akadémiai kutatóintézetek szakkönyvtárai szervezetiileg bizonyos mértékig az Akadémiai Könyvtárhoz csatoltassanak. Ezáltal több mint két és fél millió könyvtári egységet tartalmazó szakirodalmi bázis áll a kutatók rendelkezésére, amelyben a Könyvtár központi része mintegy másfél millió egységgel vesz részt.

Régen elmúltak az idők, amikor a Könyvtár egyszerűen könyveket tárolt kiválasztott érdeklődők használatára. Napjaink igényeinek megfelelően az Akadémiai Könyvtár hivatása messze túlmegy ezen, kibontakozott az alkotó munkát széles körben aktívan is támogató szerepe, s jelentős tudományos intézetté fejlődése. Nemcsak régi és ritka könyvgyűjteményeiről, valamint újabb beszerzéseiről, a jelentősebb folyóiratokról való folyamatos tájékoztatásával, és a mintegy 90 ország 1 600 tudományos intézményére is kiterjedő cseretevékenységével, továbbá sokoldalú technikai szolgálataival segíti a kutatást, valamint a közéleti tevékenységet, hanem más-jellegű munkálataival, elsősorban tudománypolitikai és szakágazati érdemi információs szolgálatával, továbbá dolgozói kutatómunkáival is hozzájárul az ország fejlődéséhez.

E kis kötet csak vázlatosan mutatja be a Könyvtárat és tevékenységének néhány fő vonását, kegyelettel emlékezve meg alapításának 150. évfordulójáról, és az ország iránti felelősséggel domborítva ki mai hivatását a haladás szolgálatában.

Budapest, 1976. márciusa

az MTA elnöke

I.

A KÖNYVTÁR TÖRTÉNETÉNEK VÁZLATA

A százötven éves Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára az ország egyik legjelentékenyebb közgyűjteménye; a központi és az akadémiai kutatóintézeti könyvtárak együttesen hazánk tudományos információs bázisának legtekintélyesebb részét alkotják. Az állomány – mintegy két és fél millió – döntő többsége tudományos művekből áll, a régi és a legmodernebb könyv- és folyóirattermés egyaránt megtalálható benne. Az alapítástól, 1826-tól 1949-ig, az Akadémia átszervezéséig a Könyvtár volt a Magyar Tudományos Akadémia egyetlen intézménye.

A Könyvtár, az Akadémiához hasonlóan a *magyar társadalom alapítványa*, a reformkor egyik nagy alkotása.

1826 – 1865

Saját könyvtár szükségességét szinte valamennyi 18. századi és 19. század eleji tudományos, nyelvművelő és honismereti célú társaság létrehozását sürgető tervzet és kísérlet hangoztatta.* A Széchenyi István kezdeményezésére 1825. november 3-án létrehozott Akadémia alapítását már néhány hónap múlva, 1826. március 17-én követte a Könyvtár alapjainak lerakása is. Teleki József történettudós, a Tudós Társaság első elnöke ajánlotta fel a Társaság céljaira 30 000 kötetes családi könyvtárát. Alapítólevelében hangsúlyozta, hogy a családi gyűjteményt a Tudós Társaság és „a haza összes polgárainak használatára” kívánja közkinccsé tenni. Az alapítólevelél az Akadémia Könyvtára helyét a Nemzeti Múzeum Könyvtára és az Egyetemi Könyvtár mellett jelölte meg. Ezzel a külföldi akadémiai könyvtárak legtöbbjével ellentétben nem egy szűkkörű tudományos testület igényeit kielégítő, korlátozott nyilvánosságú és gyűjtőkörű intézmény, hanem általános tudományos nagykönyvtár létrehozását tűzte ki célul. Az alapítólevelél az Akadémia Könyvtára jellegét s egyúttal a magyar könyvtárügy egyik mindmáig érvényes jellegzetes

*Bél Mátyás, Bod Péter, Fischer Dániel, Tersztyánszky Dániel, Kollár Ádám, Bessenyei György, Révai Miklós, Decsy Sámuel, Aranka György, Teleki László, Sándor István, Kulcsár István, felsőbüki Nagy Pál és mások.

vonását is megszabta, azt ti., hogy Magyarországon egy központi általános tudományos nagykönyvtár funkcióját nem egy, hanem három intézmény, az Országos Széchényi Könyvtár, a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára együttesen tölti be.

A Tudós Társaság 1831-ben kezdte meg működését, a Teleki-könyvtár átvételére azonban csak az 1840-es években kerülhetett sor. A mai Roosevelt téren, a Gresham-palota helyén állt Deron-házban bérelt első helyiségében az Akadémiának nem volt helye 30 000 kötet felállítására, ezért a Teleki-gyűjtemény továbbra is a család Szervita téri (ma Martinelli tér) házában maradt. A Deron-házban őrizték a Könyvtárnak azt a gyorsan szaporodó másik részét, amely ajándékok, vásárlás, előfizetés és csere útján jött létre.

Az első évtized *nagyobb adományai* közé tartoznak az elnök, Teleki József ajándékai, ő vásárolta meg a Társaság számára – többek között – a Kresznerics-féle könyv- és pénzgyűjteményt. 1835-ben Marczibányi Livius adományozta az Akadémiának atyja, Marczibányi István könyvtárának egy részét. Mennyiségét tekintve kiemelkedő gyarapodást jelentett Batthyány Gusztáv 30 000 kötetes rohonci könyvtára, kisebb, de értékes gyűjtemény volt testvérének, Batthyány Kázmérnak 2 660 kötetes ajándéka, amely Batthyány József esztergomi érsek könyveit is tartalmazta. 1845-ben került az Akadémia birtokába Sándor István könyvtárának fennmaradt része; ő 1814-ben végrendeletileg a megalapítandó Akadémiára hagyta könyveit, kép- és pénzgyűjteményét, valamint 10 000 forintos alapítványt is tett a Társaság céljaira.

Értékes könyvekkel gyarapították a Könyvtarat az Akadémia tagjai, Széchényi István, Bolyai Farkas, Kazinczy Ferenc, Irinyi János, Vörösmarty Mihály, Fáy András, Bugát Pál, Toldy Ferenc, Czuczor Gergely, Reguly Antal és mások, akik főképpen saját műveiket, de más könyveket is ajándékoztak. Rajtuk kívül a társadalom minden rétegéből érkeztek könyvadományok a gyűjtemény részére. Így került az állományba a legfrissebb tudományos könyvanyag egy része, bár az alkalmoszerű ajándékok nem pótolhatták a tervszerű és rendszeres gyarapítást. Az 1830-as években az Akadémia mindössze évi 100–300 forintot tudott *hazai és külföldi vásárlásokra* fordítani. A hazai könyvtermést 1837-től királyi határozat, majd 1840 után törvényerejű rendelet alapján kötelezpéldányként kapta meg a Könyvtár, utóbb, az ötvenes években az abszolutizmus egy időre kizárta az Akadémiát a gyarapításnak ebből a formájából.

Kezdetől fogva gondot fordított a Társaság a legfontosabb tudományos folyóiratok beszerzésére, az első évben, 1831-ben 7, 1841-ben pedig már 17 külföldi és 8 belföldi folyóírra fizetett elő, s a megrendelt periodikumok száma később is folyamatosan emelkedett.

Mennyiségileg és minőségileg egyaránt kiemelkedő jelentőségű gyarapodási forrást jelentettek a Könyvtár számára a *külföldi cserekapcsolatok*. Az első nemzetközi kapcsolatokat 1832–33-ban létesítette az Akadémia, legelső partnere a Philadelphiai Filozófiai Társulat volt. Elnöke, Du Ponceau, utóbb az Akadémia levelező tagja, 1833. január 5-én közölte, hogy szívesen küldi cserébe a Társulat 1770 óta kiadott évkönyveit. Az Akadémia 1833-ban közreadott első *Évkönyvet*

a következő tudós társaságoknak küldte el: Francia Akadémia, Londoni és Edinburghi Királyi Társulat, Amerikai Filozófiai Társulat, Kalkuttai Ázsiai Társulat, Cseh Tudományos Társulat, Bajor Akadémia, Göttingai Akadémia, Berlini Akadémia, Pétervári Akadémia. A következő évben létrejött a kapcsolat a Firenzei Akadémiával, a Római Régészeti Akadémiával és a Stockholmi Királyi Akadémiával. A cserepéldányok kísérőlevelében Teleki József elnök és Döbrentei Gábor főtítkárs az Akadémia cseretevékenységének mindmáig érvényes elveit fogalmazta meg: a csere a tudományokat és művészeteket szerető emberiség összekovácsolódásának és a kölcsönös tudományos segítségnyújtásnak az eszköze. Az első cserepéldányok lehetővé tették a tudós társaságok közötti személyes kapcsolat létrejöttét is: az *Évkönyv* első kötetét az alapító Széchenyi István mint másodelnök maga adta át Schellingnek a Müncheni Királyi Akadémián, Gay-Lussacnak a Párizsi Akadémián és Sussex hercegnek a Londoni Royal Societyban, s a párizsi és londoni társaságok ülésén pedig személyesen is felszólalt a magyar Akadémia nevében.

A cserekapcsolatok révén az Akadémia bekapcsolódott a világ tudományos vérkeringésébe, a Könyvtár pedig felbecsülhetetlen értékű kiadványok birtokába jutott. Cserébe kapta meg a modern tudományos publikációk jelentékeny részét, s később, nehéz anyagi helyzetében nem egyszer a nemzetközi csere jelentette számára a gyarapodás egyetlen komoly lehetőségét.

Kódexek, nyelvemlékek és más kéziratok kezdetben főleg ajándékozás útján kerültek a Könyvtár birtokába. Az 1830-as években megindult a külföldi könyv- és levéltárak magyar vonatkozású anyagának másoltatása s megkezdődött az irodalmi és tudóshagyatékok gyűjtése is.

A Könyvtár nyilvánosságát az első években csak részben sikerült biztosítani. A Teleki-gyűjtemény használatát a család a könyvtár átvétele előtt is lehetővé tette havonta két alkalommal: a Társaság birtokában lévő állományból helyhiány miatt, felszerelés és könyvtáros híján csak a folyóiratok s a vétel és csere által szerzett modern munkák álltak a tájékozódni kívánó tagok rendelkezésére. 1836-ban a Deron-ház helyiségéből az Űri utca 612. (ma Petőfi Sándor u. 3.) alatti Trattner-Károlyi házba költözött az Akadémia, ahol a titoknoki hivatal után 1837-ben a Könyvtár is kapott négy nagyobb és négy kisebb helyiséget.

Megindulhatott a rendszeres feldolgozó munka. Az első betűrendes kötetkatalógust Czuczor Gergely levéltárnok kezdte készíteni 1836-ban, ezt utódai 1841-ig folytatták. A katalógus az Akadémián őrzött vegyes eredetű anyag rövid leírását tartalmazta. A teljes állomány rendezését és katalogizálását Toldy Ferenc titoknok végezte el egy írnok segítségével. Először a 4 500–5 000 kötetnyi, ajándékokból, cseréből és vételből szerzett állományt dolgozták fel, majd a két, együttesen 30–32 000 kötetet tartalmazó Batthyány-könyvtár került sorra, s végül átvették a Teleki-könyvtár 20 000 kötetnyi nagyobbik felét. Ez utóbbit az alapítólevél rendelkezése szerint a más eredetű könyvektől elkülönítve kellett tartani, így a Könyvtár állományának felállítását bizonyos kettősség jellemezte.

A feldolgozás elkészültével, 1844. december 23-án került sor a *Könyvtár megnyitására*. Ez alkalomból írta Vörösmarty Mihály *Gondolatok a könyvtárban* című költeményét.

A megnyitás idején 50–60 000 kötetből álló állományt a szerény lehetőségek miatt csak az Akadémia tagjai és más, külön engedéllyel rendelkező tudósok használhatták, az alapítólevélnek a széles körű nyilvánosságot biztosítani kívánó szándéka ekkor még nem valósulhatott meg. A belső könyvtári munkát azonban Toldy Ferenc 1848-ban kiadott első *Utasítása* a kor színvonalára emelte.

Az Akadémia működésének korlátozása az abszolutizmus idején a Könyvtárat is súlyosan érintette. Egy időre elvesztette a kötelespéldány-jogát, gyarapodása a nemzetközi csere anyagára és néhány nagy értékű hagyatékra korlátozódott (Jancsó-, Czech-, Somssich-könyvtár, Döbrentei Gábor és Gaál György kéziratgyűjteménye).

• 1865 – 1949

A hatvanas évek döntő fordulatot hoztak az Akadémia és a Könyvtár életében. A magyar társadalom közadakozásból 900 000 forintra növelte a nemzeti szellemet reprezentáló Akadémia alaptőkéjét, s külön 600 000 forint gyűlt össze *önálló székház* építésére. August Stüler tervei alapján, Ybl Miklós és Skalnitzky Antal vezetésével épült fel az Akadémia mai palotája 1865-re, amelyben a Könyvtár is megfelelő helyet és korszerű technikai felszerelést kapott.

Az ideszállított állományt két év alatt (1865–1867) új szakrendszerben állították fel, amely a gyűjtemény összetételére s nem a tudományok valamilyen elméleti rendszerére épült. Megszűnt a kettős felállítás, a Teleki-gyűjtemény is az egyseges szakrendszerben kapott helyet. Új katalógusrendszer készült, amely helyrajzi kötet-, betűrendes cédula- és szakkatalógusból állt. A munkát Hunfalvy Pál nyelv-tudós, főkönyvtárnok, továbbá Budenz József nyelvész és Rómer Flóris régész végezte. Az új épületben már lehetővé vált szélesebb körű tudományos olvasóréteg kiszolgálása, bár a használat módjának megkötései némileg akadályozták a Könyvtár állományának közkinccsé tételét.

1865-ben létrejött az Akadémia Elnökségéhez és Igazgató Tanácsához tartozó *Könyvtári Bizottság*, amelynek első elnöke Toldy Ferenc, tagjai Arany János, Horváth Cyrill, Jedlik Ányos, Pauler Tivadar, Petzval Ottó, Wenzel Gusztáv, valamint a két könyvtárnok, Hunfalvy Pál és Budenz József – valamennyien kiemelkedő tudósok – voltak. A Bizottság kezdetben korlátozottabb tevékenysége utóbb egyre jobban bővült; 1875-től a Könyvtárnak majd szinte minden kérdésével foglalkozott, a feldolgozás és használat módjával, gondoskodott a személyzet kiegészítéséről, újabb könyvraktárakról és lehetőséget teremtett nagyobb könyv- és kéziratgyűjtemények (Szilágyi Dániel könyvtára, Kisfaludy Sándor kéziratai stb.) megszerzésére is. A Könyvtári Bizottság az Akadémia átszervezéséig, 1949-ig működött.

Eötvös József kultuszminiszter 1869-ben megvizsgálta a pesti nagykönyvtárak helyzetét, s igyekezett összehangolni működésüket. Toldy Ferencnek, az Egyetemi Könyvtár igazgatójának javaslata alapján megszabta az Akadémia Könyvtára *gyűjtőkörét*. E szerint a Könyvtár gyűjti a külföldi tudós egyesületek és intézetek

kiadványait, a legfontosabb tudományos folyóiratokat, szótárakat, nyelvészeti és irodalomtörténeti munkákat, enciklopédiákat és kézikönyveket, valamint a fontosabb monográfiákat. A külföldi vásárlásokra rendelkezésre álló évi 1 000 forintnyi összegből azonban nem lehetett megfelelő színvonalú gyűjteménnyé fejleszteni a főleg ajándékokból és megvásárolt gyűjteményekből kialakult meglehetősen heterogén könyvállományt. Ezért Eötvös 5 000 forintos évi dotációt bocsátott a Könyvtár rendelkezésére külföldi vásárlásokra.

Ezzel, valamint a cserekapcsolatok további bővülésével (a cserepartnerek száma 1865-től 1910-ig 100-ról 230-ra emelkedett) a Könyvtár a következő években értékes tudományos kiadványokhoz jutott. Becses gyarapodást jelentett a Pulszky-, Hadik Gusztáv-, Waldstein-, Siskovits-, Reiner- és Katona Lajos könyvtár s különösen az 1711 előtti magyar és magyar vonatkozású könyveket tartalmazó *Ráth-könyvtár*, továbbá a héber könyvekből és kéziratokból álló *Kaufmann-gyűjtemény*.

Bár e korszak végén már több tekintetben mutatkoztak a válság jelei (lassúbbá vált a feldolgozás üteme, nem-tudományos kiadványok beáramlásával csökkent az állomány tudományos jellege, fogyott a raktári férőhely stb.), katasztrofális helyzetet az első világháború teremtett. Megfogyatkozott a kötelespéldányként kapott hazai könyvtermés, megszűntek illetve a szövetséges országok intézményeire korlátozódtak a cserekapcsolatok, csökkent az olvasók száma, s a Könyvtár egyre jobban elszigetelődött a hazai könyvtárügy fejlődésétől.

A helyzet egészen az 1920-as évek közepéig sem javult. Az állam pénzügyi csődje következtében az Akadémia alapítványai értéküket veszítették, inflációs pénzzel nem lehetett külföldi könyveket vásárolni, saját kiadványok híján pedig nem volt mód a cserekapcsolatok felélesztésére sem. Néhány külföldi akadémia (London, Edinburgh, Róma) ellenszolgáltatás nélkül is folytatta kiadványai megküldését. A gyarapodást emellett csak a kötelespéldányként kapott, szerény hazai könyvtermés jelentette. Fűtési nehézségek miatt pangott a Könyvtár olvasóforgalma is. Súlyosbította a helyzetet e nehéz időkben a nem megfelelő személyzeti ellátottság is.

Némi javulást hozott a stabilizáció, s majdnem ezzel egyidőben (1925) a gazdag elméleti és gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező új könyvtárigazgató, Ferenczi Zoltán kinevezése a Könyvtár élére. Ő újra megindította a legfontosabb folyóiratok előfizetését, felélesztette a cserekapcsolatokat. Új raktárhelyiségeket szerzett s ezzel sikerült megoldania az állomány megfelelő elhelyezését. Halála után azonban ismét megszakadt a dinamikus fejlődés. Pótolni kellett volna a világháború időszakában és az azt követő években elmaradt beszerzéseket és a katalógizálatlan könyvek feldolgozását.

Nagy értékű gyarapodás volt a Vigyázó-vagyonnal együtt az Akadémiára szállt 17 000 kötetes *Vigyázó-könyvtár* (értékes kódex-, ősnymtatvány-, régi magyar könyvanyag és egyéb ritkaságok gazdag gyűjteménye), továbbá *Stein Aurél könyvtára* és az ugyancsak orientalisztikai anyagot tartalmazó *Kégl-könyvtár*. E gyűjteményeknek és a régebbi restanciának a feldolgozása mellett azonban elmaradt az állomány hiányainak pótlása és az új tudományos könyvtermés beszerzése is.

A Vigyázó-vagyon nagy lehetőséget jelenthetett volna az Akadémia számára, de

a gazdasági válság, majd a második világháború kitörése megakadályozta a vagyon megfelelő hasznosítását a magyar tudomány érdekében.

A két világháború közötti időszak a hanyatlás éveit jelentette a Könyvtár életében, az intézmény elmaradt a fejlődésben, elzárkózott a szélesebb nyilvánosság elől. A könyvtári munkák egyre kedvezőtlenebb körülmények között folytak, a személyzet létszáma nem volt elegendő, a vásárlás akadozott, a kötelesepéldányok tömeges beáramlása viszont a helyproblémát súlyosbította.

A cserekapcsolatok fejlődése volt e korszak egyik pozitívuma: 1929 és 1938 között mintegy 450 cserekapcsolat jött létre s az Akadémia e korszak hivatalos nacionalista politikája ellenére kapcsolatot tartott a szomszédos államokkal, sőt a Szovjetunió akadémiai intézményeivel is (Moszkva, Leningrád, Kiev).

A második világháború idején, az ország hadszíntérre válásakor az állomány megmentése vált a Könyvtár fő feladatává. A legértékesebb kéziratokat és könyvritkaságokat saját óvóhelyre, a Nemzeti Bank bombabiztos pincéjébe és a Várhegy alatti barlangokba szállították. Az igen exponált helyen lévő székház a harcok során több találatot kapott, az állományt azonban szerencsére nem érte jelentősebb károsodás. 1944-ben, a megnyitás centenáriuma a Könyvtár a teljes bénultság állapotában volt; szolgáltatásai megszűntek, fűtés és világítás nem volt az épületben, a munka szünetelt, az ablakok nélküli raktárak és munkahelyek ki voltak téve a pusztulásnak.

1949 – 1976

A felszabadulás után nagy nehézségek között kezdődött meg az intézmény helyreállítása. Sikerült visszaszerezni és felállítani a biztonságba helyezett könyveket és kéziratokat.

1946-tól kezdve hatféle idegen nyelvű kiadvány (Acta Hungarica) segítségével megkezdődött a cserekapcsolatok felújítása; 1947-ben még csak 65, 1949-ben azonban már 254 intézménnyel folyt a nemzetközi csere.

1949-ben a kormányzat anyagi segítségével új olvasótermi és folyóirattermi berendezés készült, majd további helyiségek átalakítására is sor került. A hosszabb nyitvatartási idő révén megsokszorozódott a könyvtárat használók száma, megnőtt a könyv- és folyóiratbeszerzés (1948-ban 7 000 művel, 530 külföldi és 170 hazai folyóirattal nőtt az állomány). Újjáalakult a Kézirattár, megkezdődött a Keleti Könyvtár szervezése. A könyvtárosok számának növekedése mind több új feladat ellátását tette lehetővé. Az Akadémia Könyvtára az elzárkózás évei és a háborús pusztítások helyrehozatala után készen állt feladatai felismerésére, szervezetének és munkamódszereinek modernizálására, az Akadémia és általában a magyar tudomány hatékonyabb szolgálatára.

Az Akadémia újjászervezését törvénybe foglalta 1949. évi XXVII. tc. a Könyvtár életében is *új korszak* kezdetét jelentette. Az átszervezés által a Magyar Tudományos Akadémia az ország legfelsőbb tudományos testületévé vált. Feladata lett a hazai tudományos kutatás elvi irányítása, a kutatások fő irányainak meghatáro-

zása, a tudományos munka és a gyakorlati élet alkotó együttműködésének biztosítása. Az Akadémia keretében fokozatosan kialakult a kutatóintézetek hálózata. A Könyvtár *új feladatköre* 1953-ban az Akadémia Elnökségének útmutatása alapján a következőképpen alakult:

1. Az Akadémia Könyvtára hazai és külföldi dokumentumokkal (könyv, folyóirat, kézirat, mikrofilm) támogatja a tudományos kutatásokat;

2. rendszeres csere formájában eljuttatja a magyar tudományos szakirodalmat, mindenekelőtt az akadémiai kiadványokat a külföldi tudományos intézményekhez, ugyanakkor az intenzív cserekapcsolatok révén beszerzi a külföldi tudományos kiadványokat;

3. különböző könyvtári szolgáltatásokkal támogatja az akadémiai könyvtári hálózathoz tartozó intézeti könyvtárakat és ugyanakkor számukra szakmai segítséget nyújt;

4. részt vesz a magyar szocialista könyvtárügy fejlesztésére irányuló országos jellegű és könyvtárközi munkálatokban;

5. mint önálló tudományos intézmény könyvtártudományi és egyéb szaktudományi munkásságot folytat.

Az Akadémia Elnökségének 1953. évi utasítása, majd a Művelődésügyi Miniszter 1958. és 1968. évi rendelete az országos könyvtárügy keretében szabályozta a Könyvtár *gyűjtőkörét*.

Az új feladatok szükségessé tették a Könyvtár *szervezetének átalakítását* is. A könyvfeldolgozás 1950-ben áttért az ún. futószalag-rendszerre, az ETO rendszerű szakozásra s a raktározásban a korábbi szakcsoportrendszerrel a numerus currens szerinti elhelyezésre. Korszerű katalógushálózat épült ki. 1953-ban létrejött a Tájékoztatási és Bibliográfiai Osztály, a Mikrofilmtár és Fotolaboratórium és ugyancsak 1953-ban megindult a hálózati munka. 1954-ben önállósult a Folyóirattár. Újjáalakult, majd 1954-ben a Régi Könyvek Gyűjteményével egészült ki a Kézirattár. 1957-ben önálló lett az 1951 óta a különgyűjtemények keretében működő Keleti Könyvtár. 1958-ban megkezdte működését a Könyvkötészet, majd 1963-ban a Könyvtár keretében alakult meg az átszervezett Akadémia hivatalos működésének dokumentumait őrző és feldolgozó Akadémiai Levéltár. 1968-ban Gyorsmásoló (Xerox) Csoport s végül 1970-ben Sokszorosító Csoport kezdte meg működését.

1953-ban létrehozta az Akadémia a Könyvtári Tanácsot, amely 1962 óta Könyvtári Bizottság néven működik.

A Könyvtár jelenleg a következő *szervezeti keretek* között működik:

Az *igazgató* közvetlen felügyelete alatt:

Titkárság

Hálózati és Módszertani Csoport

Nemzetközi Könyvtári Kapcsolatok Csoportja

Önálló szervezeti egységek:

1. *Szerzeményezési Osztály*
2. *Feldolgozási Osztály*
  - a) Címfelvételi Csoport
  - b) Osztályozási Csoport
3. *Olvasószolgálati Osztály*
  - a) Központi Olvasószolgálat
  - b) Állományrevíziós Csoport
  - c) Könyvkötészet
4. *Tájékoztatási és Bibliográfiai Osztály*
  - a) Általános Tájékoztatási Csoport
  - b) Tudományszervezési Tájékoztató Csoport
  - c) Kiadványszerkesztőség
  - d) Sokszorosító Csoport
5. *Folyóirattár*
6. *Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye*
7. *Keleti Gyűjtemény*
8. *Akadémiai Levéltár*
9. *Reprográfiai Osztály*
  - a) Mikrofilmtár és Fotolaboratórium
  - b) Gyorsmásoló (Xerox) Szolgálat
10. *Gazdasági Osztály*
  - a) Pénzügyi és Számviteli Csoport
  - b) Üzemeltetési Csoport
  - c) Akadémiai Kiadványtartalékok Csoportja

.

II.

A KÖNYVTÁR MŰKÖDÉSE ÉS HASZNÁLATA

Az Akadémia Könyvtára országos jellegű tudományos szakkönyvtár. Elsősorban az akadémiai és azon kívül folyó tudományos kutatás művelői részére áll rendelkezésre. Használata díjtalan.*

Szerzeményezés, nemzetközi kiadványcsere, állomány

Az Akadémia újjászervezése óta az Elnökség 1953. évi utasítása, majd a Művelődésügyi Miniszternek 1958-ban és 1968-ban kiadott rendelete szabályozta az Akadémia Könyvtára gyűjtőkörét. E rendeletek figyelembe vették a gyűjtemény hagyományosan kialakult összetételét, az Akadémia tudománypolitikai célkitűzéseit, s nem utolsósorban az országos könyvtári rendszerben elfoglalt helyét. Ezeknek megfelelően a Könyvtár *gyűjtőköre* kiterjed:

1. a marxizmus-leninizmus irodalmára;
2. a külföldi tudományos akadémiák kiadványaira és azok működésére vonatkozó irodalomra;
3. a tudománypolitikára, a tudományos munka szervezésére, tervezésére és az ezekkel kapcsolatos tárgykörökre vonatkozó irodalomra;
4. a társadalom- és természettudományok területén az alapvető fontosságú művekre (beleértve a tudománytörténeti műveket is), valamint az összefoglaló, tájékoztató és bibliográfiai művekre;
5. mint országos feladatokat ellátó tudományos szakkönyvtár, a következőkben felsorolt tudományszakok irodalmára:
  - a) ókortudomány és klasszika-filológia;
  - b) irodalomtudomány (ezen belül a világirodalom története és a világirodalom kortárs íróinak művei);
  - c) orientalisztika;
  - d) a nyelvtudomány minden ága.

A Könyvtár törekszik a társadalomtudományok általános, módszertani, ideológiai, interdiszciplináris kérdéseit tárgyaló művek beszerzésére.

A gyűjtőkör a periodikumok esetében a könyveknél jóval szélesebb körű, részben a cseretevékenység következtében, részben az akadémiai kutatási érdekeknek megfelelően.

A régi könyvek beszerzése elsősorban a tudománytörténeti szempontból fontos művekre, kéziratokra pedig az akadémiai vonatkozású és tudomány-, valamint irodalomtörténeti dokumentumok gyűjtésére irányul.

A Könyvtár gyűjteményeinek gyarapításában már a kezdetektől fogva jelentős szerepet játszott a *nemzetközi kiadványcsere* tevékenység. E tevékenység fő feladatai: 1. az akadémiai kiadványok (elsősorban az Acta-k, más tudományos folyóiratok és könyvek esetenként nem-akadémiai kiadványok) intézményközi, kétoldalú megegyezésen alapuló cseréje; 2. a szocialista országokkal kötött állami és akadémiai megállapodások, szerződésekben biztosított kiadványcsere.

A kiadványcsere jelentősége azonban túlmegegyez az egyébként igen fontos szerzeményezési funkción, kultúr- és tudománypolitikai célokat is szolgál azzal, hogy a világ minden részébe eljuttatja a magyar tudományos élet eredményeit tükröző akadémiai kiadványokat.

1975 végén a Könyvtár 87 állam 1 590 tudományos intézményével állt cserekapcsolatban. A cseretevékenység volumenére jellemző, hogy 1975-ben a Könyvtár 4 891 kötet könyvet és 8 186 folyóíratszámot küldött ki az országból, míg 7 439 könyvet és 5 362 folyóiratot kapott külföldi cserepartnerétől.

A Könyvtár 1950 óta több példányban rendszeresen vásárolja és őrzi az akadémiai kiadványokat. E tartalék – kapcsolódva a régi Akadémiai Kiadónak a felszabadulás után a Könyvtárhoz került anyagához – biztosítja a cserepartnerek visszamenőleges kéréseinek kielégítését.

A Könyvtár állománya 1975 végén összesen 1 404 665 könyvtári egységet számlált. Ennek megoszlása az alábbi:

796 897 kötet könyv
203 647 periodika
388 362 kéziratanyag
15 759 mikrofilm

Katalógusok

A Könyvtár katalógusterme az előtérből nyílik, s közvetlen összeköttetésben van egyik oldalon a könyvolvasóteremmel, másik oldalon a főraktárral. A katalógusterem egyben kölcsönzőhelyiség is. Itt található a *betűrendes katalógus* és az Egyetemes Tizedes Osztályozás (ETO) szerinti *szakkatalógus*. Ugyanitt található a Könyvtár régi, még szakrendben raktározott állományának katalógusa is. Az előtérből jobbra nyíló kisebb helyiségben van a *sorozati katalógus*. A sorozatban megjelent művek ugyanis az előbbi katalógusokban csak mint egyes munkák találhatók meg. Az előbbi katalógus mellett helyezkedik el az Egyetemes Tizedes Osztályozás szerint rendezett *földrajzi katalógus* is. Mindezek a katalógusok az olvasók rendelkezésére állnak. Hivatali használatra van még ezeken kívül egy úgyne-

vezett szolgálati betűrendes katalógus, valamint egy helyrajzi katalógus is. E katalógusok a Feldolgozási Osztály munkája nyomán jöttek létre és épülnek tovább.

A Könyvtár egyes különgyűjteményei – az említett betűrendes és szakkatalógus mellett – saját katalógusokkal is rendelkeznek.

Olvasótermek

A Könyvtár állományának megfelelően különböző olvasótermek, illetve olvasószobák állnak a használók rendelkezésére. 1. Könyvolvasóterem; 2. Folyóirat-olvasó; 3. a Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteményének olvasóterme; 4. a Keleti Gyűjtemény olvasóterme; 5. a Mikrofilmtár olvasószobája.

1. *A könyvolvasóterem* az épület földszintjén, az előcsarnoktól balra található. Az olvasóterem falain elhelyezett polcokon mintegy 3 000 kötetes kézikönyvtár áll szakok szerinti elrendezésben a kutatók szabad használatára. A kézikönyvtár állománya a szótárak, enciklopédiák és alapvető kézikönyvek kivételével rendszeresen cserélődik, hogy az egyes szaktudományoknak mindig a legkorszerűbb kézikönyvei álljanak az olvasók rendelkezésére.

2. *A folyóiratolvasó* a könyvolvasóteremből nyílik. A Könyvtárba járó több, mint 5 000 féle periodikus kiadvány (folyóirat, évkönyv stb.) közül 1 200 folyóiratnak található meg az utolsó évfolyama a falak mentén elhelyezett tárlókban.

3. *A Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteményének olvasóterme* az első emeleten van, megközelíthető az udvar belső sarkából induló lépcső felől.

4. *A Keleti Gyűjtemény olvasóterme* az épület földszintjén, a jobb sarokban van.

5. *A Mikrofilmtár olvasószobája* a földszinten van, az Akadémia utcai oldalon, megközelíthető az előcsarnokból jobbfelé. A használóknak állandóan 3 mikrofilmleolvasó készülék áll rendelkezésre.

Kölcsönzés

Az Akadémia Könyvtára jellegénél fogva csak korlátozott mértékben kölcsönöz. A kölcsönző szolgálatot csak az MTA tagjai, tudományos fokozattal rendelkező kutatók, aspiránsok, az akadémiai intézetek és intézmények munkatársai, egyetemi tanárok és a tudományos könyvtárak, illetve munkatársaik vehetik igénybe. A kölcsönzési idő egy hónap. Nem kölcsönözhetők a sorozatba tartozó művek, kézikönyvek, szótárak, különleges értékű munkák, periodikus kiadványok, régi könyvek, kéziratok. Ilyen esetekben célszerű igénybe venni a Könyvtár reprodukciós szolgáltatásait, melyekre a megrendelést könyvek esetében az Olvasószolgálati Osztály, a különgyűjtemények dokumentumaira pedig az illetékes különgyűjtemény veszi fel. Az olvasó kívánságára külföldi és belföldi könyvtárakból is lehet kölcsönözni. Az Olvasószolgálati Osztály közvetlenül bonyolítja le a könyvtárközi kölcsönzést.

Tájékoztató szolgálat

A szóban vagy írásban feltett tájékoztatási kérdésekre – amennyiben a Könyvtár állományára vonatkozó vagy viszonylag egyszerűbb reference kérdésről van szó – az Olvasószolgálati Osztály ad választ. Szükség esetén ez az osztály ad eligazítást az olvasóknak a katalógusok és általában a Könyvtár használatához, gondoskodik az olvasótermi szolgálatról, a kölcsönzésről, raktári szolgálatról, valamint folyamatosan felhívja az olvasók figyelmét újabb beszerzéseinkre. Ez utóbbit két módon hajtja végre: 1. az előtérben elhelyezett faliszekrényekben kiállítja a legjelentősebb újabb beszerzések borítólapját; 2. a Feldolgozási Osztállyal együttműködve kiadja *A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Új Külföldi Gyarapodásainak Jegyzéke* c. segédletet, mely évi hat számban, szakszerű bontásban ad tájékoztatást az olvasóknak a Könyvtár teljes gyarapodásáról.

A bibliográfiai igényű tájékoztatás és az irodalomkutatást kívánó kérdések megválaszolása – az Olvasószolgálati Osztállyal együttműködve – a Tájékoztatási és Bibliográfiai Osztály feladata. Az osztály általában írásban (bibliográfiák, irodalomkutatások, összeállítások stb.), esetenként konzultáció formájában ad választ.

Ugyancsak a Tájékoztatási és Bibliográfiai Osztály feladata az MTA tagjainak szakirodalmi munkásságát nyilvántartó bibliográfia folyamatos szerkesztése és gondozása (mely a helyszínen áll a kutatók rendelkezésére), valamint más akadémiai adattárak készítése.

Az osztály egyik csoportjának szerkesztésében lát napvilágot az 1961 óta évi hat számban megjelenő *Tudományszervezési Tájékoztató*. E folyóirat a nemzetközi szakirodalom alapján ad tájékoztatást a tudománypolitika, a tudományos kutatás szervezése, igazgatása, tervezése területéről információs szintézisek, szemlecek, figyelőcikk, szakirodalmi ismertetések és bibliográfia formájában. A folyóirat évi mintegy 60 szerzői ív terjedelemben jelenik meg. Közleményeit részben átveszik részben idézik, vagy ismertetik a hazai és a nemzetközi szakajtóban. A csoport egyben ellátja a tématerülettel kapcsolatos egyéb tájékoztatási feladatokat is, valamint az ország vezető tudománypolitikai szerveinek, azok vezetőinek és a témakör kutatóinak érdeklődési körüknek megfelelő gyorsinformációs szolgáltatást is nyújt.

A tájékoztató munkával összefüggésben említést kell tenni arról, hogy az egyes különgyűjtemények önálló tájékoztatási tevékenységet folytatnak a maguk szakterületén.

Könyvtári kiadványok szerkesztése és előállítása

Szervezetileg a Tájékoztatási és Bibliográfiai Osztályhoz tartozik a Könyvtár Kiadványszerkesztősege és Sokszorosító Csoportja is.

A Kiadványszerkesztőség feladata a Könyvtár kiadványsorozatának, az egyes különgyűjtemények katalógussorozatainak és egyéb könyvtári kiadásban megjelenő munkáknak szerkesztése, nyomásra való előkészítése. Az előkészített anyagot a

Sokszorosító Csoport állítja elő. (A Könyvtár kiadványairól a függelék ad áttekintést.) A Sokszorosító Csoport feladata ezen kívül a Könyvtár munkájában használatos nyomtatványok stb. előállítása.

Itt említendő, hogy a Könyvtár saját könyvkötészettel rendelkezik, amely a kötetes munkákon kívül restaurálással is foglalkozik.

III.

KÜLÖNGYŰJTEMÉNYEK

Különgyűjtemények a Könyvtár azon egységei, amelyek a könyvtári alapfeladatokat — szerzeményezés, feldolgozás, olvasószolgálat, tájékoztatás — önállóan látják el és az őrzött dokumentumok sajátosságának megfelelően mint „könyvtárak a könyvtárban” működnek.

Folyóíráttár

A Könyvtár Folyóíráttára a humán tudományok területén az ország legnagyobb folyóiratgyűjteménye. Igen jelentős a gyűjtemény az általános társadalomtudományi és természettudományi alapkutatások területén is. Az állomány mintegy 12 500 folyóiratcímből áll, melyből csaknem 5 000-re tehető a kurrens külföldi periodikumok száma. A Folyóíráttár a külföldi akadémiák és tudományos társaságok periodikumainak is a leggazdagabb lelőhelye.

A másfél évszázados cseretevékenység eredményeképpen az Akadémia Könyvtára olyan folyóirat-ritkaságok csaknem hiánytalan sorával rendelkezik, mint az osztrák, a pétervári, a bajor, a szász, a belga, a holland, az angol, a francia akadémia periodikus kiadványai, melyek országos viszonylatban is egyedülálló értéket képviselnek. Ilyen a Philosophical Transactions of the Royal Society of London, a Journal des Savants, a Doklady Akademii Nauk SzSzsZR, a Proceedings of the Royal Society of London, a Comptes Rendus Hebdomadaires des Séances de l'Académie des Sciences de Paris, a Sitzungsberichte, Österreichische Akademie der Wissenschaften, — csak néhány példát említve a nagy múltra visszatekintő, jelentős folyóiratok közül.

A folyóiratok használatára a könyvekre vonatkozó szabályok érvényesek, azzal a különbséggel, hogy folyóiratkölcsonzés nem lehetséges. A Folyóíráttár önálló egységként működik, s maga végez minden folyóirattal kapcsolatos munkafolyamatot. Legfontosabb feladatai: a cseretevékenységgel összehangolt szerzeményezés, kardex és egyéb nyilvántartások kezelése, a folyóiratok cíMLEÍRÁSA, SZAKOZÁSA, a megfelelő katalógusok ÉPÍTÉSE, a folyóiratok állományvédelme, raktározása és az olvasószolgálat. Állományát ismertető kiadványa a legutóbb 1973-ban megjelent kurrens külföldi periodikus kiadványok jegyzéke.

Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye

A kéziratok gyűjtése az Akadémia Könyvtára alapjainak lerakásával egyidőben kezdődött. Már az 1832-es nagygyűlés megszabta a kéziratgyűjtés módját, amikor előírta „lappangó régi magyar kéziratok, ha lehet eredetiben, megszerzését, ha nem, legalább lemásoltatását”.

A *Teleki-könyvtár* mintegy 600 kötetnyi nagy értékű kéziratot tartalmazott, egyebek között kiemelkedő 18. századi tudósok (Cornides Dániel, Benczur József és mások) levelezését és munkáit is. Ezeket kiegészítették az elnök Teleki József ajándékai, köztük a gyűjtemény egyetlen hiteles korvinája, *Ludovicus Carbo: De laudibus Matthiae regis*, más középkori kódexek, a *Kresznerics-gyűjtemény* 76 kéziratosa stb. A Régi Magyar Nyelvmélekek kiadása nyomán ajándékként vagy akadémiai kiadványokért cserébe számos *nyelvmélek* került a Könyvtár birtokába (Czech-kódex, Kinizsiné Magyar Benigna imádságos könyve, Érsekújvári-kódex, Guary-kódex, Virginia-kódex stb.). Az *írói hagyatékok* közül elsőként Kazinczy Ferenc levelezése és kéziratjai kerültek a gyűjteménybe, utóbb Arany János levelezése, Batsányi János hagyatéka, Berzsényi Dániel, Bessenyei György, Kölcsey Ferenc kéziratjai, Csokonai Vitéz Mihály hagyatéka, Kisfaludy Sándor és Károly kéziratjai valamint *tudóshagyatékok* (Herman Ottó, a két Bolyai hagyatékának egy része, Katona Lajos, Munkácsi Bernát, Pauler Ákos, Petényi Salamon, Reguly Antal, Toldy Ferenc és mások). A Főtitkári Hivatal folyamatosan átadta a Kézirattárnak az akadémiai pályázatokra beérkezett *kéziratosa pályaműveket*, majd a *könyvtári iratokat* és az *Akadémia ügyintézésével kapcsolatos más dokumentumokat*, valamint a Történeti Bizottság támogatásával külföldi könyv- és levéltárakban készült magyar vonatkozású másolatokat.

Az Akadémia átszervezése (1949) óta rendszeres évi összeg áll a gyűjtemény rendelkezésére kéziratvásárlásokra, így a korábban ajándékozás és szórványos vétel útján gyarapodó állomány sokszorosára növekedett. 1950-től – egyebek mellett – a következő nagy értékű *irodalmi és tudóshagyatékok* kerültek a Kézirattár birtokába: Ady Endre hagyatékának jelentékeny része, Babits-kéziratok, Balázs Béla hagyatéka, Dutka Ákos hagyatéka, Kosztolányi Dezső hagyatéka, Tóth Árpád-kéziratok, Romain Rolland levelei, Móricz Zsigmond levelei, Szabó Dezső hagyatékának töredékei, Szabó Lőrinc hagyatéka, a Tevan-kiadó levelezése a modern magyar irodalom kiemelkedő képviselőivel, Veres Péter, Zalka Máté hagyatéka, továbbá Ágoston Péter, Beke Ödön, Bulla Béla, Csekey István, Dománovszky Sándor, Eötvös Loránd, Fülep Lajos, Hajnal István, Heller Ágost, Heller Farkas, Kováts Ferenc, Lukinich Imre, Molnár Erik, Moravcsik Gyula, Réthy Mór, Roska Márton, Szabó István, Szekfű Gyula, Tóth Zoltán, Veress Endre, Zolnai Béla hagyatéka, Nobel-díjas tudósok (W. Heisenberg, M. Planck, Hevesy György, Wigner Jenő Pál, Szent-Györgyi Albert) levelezésének gazdag gyűjteménye stb. 1952 óta a Kézirattár őrzi az akadémiai kandidátusi és doktori disszertációk kéziratkötetét is. Ugyancsak a Kézirattárban helyezték el az átszervezéskor a korábban önálló akadémiai emlékszobák, múzeumok kéziratanyagát (Széchenyi Múzeum, Goethe-szoba, Vörösmarty-szoba, Mikszáth-szoba), valamint a megszűné-

ség az Akadémia épületében működő Kisfaludy Társasággal kapcsolatos kéziratokat is. A Kézirattár mai állománya több mint 388 000 kézirategységből áll.

A kéziratokat 1865-ig a Főtitkári Hivatalban őrizték a mindenkori levéltárnok (Toldy Ferenc, Czuczor Gergely, Szalay László) felügyelete alatt. 1865-ben lett önálló gyűjtemény, az első kéziratáros Rómer Flóris régész volt. Ekkor a székház egyik földszinti udvari helyiségébe került a gyűjtemény, az 1949-es átszervezés után pedig az újonnan berendezett volt Főtitkári Hivatal négy termében kapott helyet.

A Kézirattár régi anyaga szakrendszerben volt felállítva, az 1865-ben készült könyvtári szakrendszer utolsó szakját tartották fenn a kéziratok számára, ez a szakcsoport lényegében önálló szakrendszert alkotott a könyvtári szakrendszeren belül. 1954-ig minden kézirat ebbe a szakrendbe került, 1954-ben az osztály – fenntartva a korábbi, szakok szerint felállított anyagának rendjét – új, praktikusabb numerus currens szerinti felállítási rendet vezetett be, amely lehetővé tette a proveniencia szerint összetartozó kéziratok együtt tartását.

A szakrendszerben felállított kéziratokról cédulákra írt helyrajzi, valamint kétféle betűrendes katalógus készült, külön a kötetes és analecta-jellegű kéziratok, külön a levelek számára. Az 1954 óta feldolgozott kéziratok katalóguslapjai egyetlen betűrendes szerzői és egyszersmind tárgyszó-katalógusba kerültek. Az újabb helyrajzi napló kötetben készül. 1966 óta jelennek meg *A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattárának Katalógusai* c. füzetek.

A Régi Könyvek Gyűjteményének előzménye az Akadémia Könyvtára 1865-ös szakrendszerének incunabulum-szakja ill. a magyar irodalom szak régi magyar irodalom alszakja volt.

Az önálló *Régi Könyvek Gyűjteménye* – a Kézirattárral közös osztályt alkotva – 1954-ben jött létre. A következő részekből áll:

1. *Ősnyomtatványtár.* Állománya közel 1 200 kötet, ebből 391 mű a Teleki-gyűjteménnyel, 429 mű a Vigyázó-könyvtárral került az állományba, 147 magyar vonatkozású ősnyomtatvány pedig a Ráth-gyűjteményhez tartozik.

2. A *Régi Magyar Könyvek* gyűjteménye 6 372 kötetből áll, ebből 4 010 a Könyvtár saját, vegyes eredetű gyűjtése, 2 362 pedig a Ráth-gyűjtemény része volt.

3. Az 1501–1550 között megjelent *antiqua-könyvek*.

4. *Műzeális könyvek.* Különlegesen értékes kiadványok, becses kötésű munkák, írók könyvtárának részei és egyéb könyvritkaságok.

5. A Könyvtár állományának rekatalogizált szakjaiból folyamatosan a Régi Könyvek Gyűjteményébe kerülnek az *1800 előtti külföldi* és az *1850 előtti magyarországi munkák*.

A régi könyvek címléírásai közös betűrendes szerzői katalógusban kapnak helyet. Az ősnyomtatványok és régi magyar könyvek katalóguslapjainak kivételével a címléírások a Könyvtár központi katalógusába is bekerülnek. Időrendi és kötés-katalógus is készül az állományról.

Az elmúlt negyedszázad során az osztály valamennyi részlegében jelentős konzerváló-restauráló munka folyt.

Keleti Gyűjtemény

A Keleti Gyűjtemény olvasótermeit 1950-ben alakították ki az Akadémia székházának földszintjén, az Akadémia utca és a Roosevelttér sarkán lévő helyiségekben. A Gyűjtemény 1951 tavaszán nyílt meg azzal a céllal, hogy könyvtári bázisa legyen a hazánkban nagy hagyományokkal rendelkező orientalista kutatásoknak és az orientalista szakemberképzésnek. Megszervezésével a magyar keletkutatás régi jogos óhaja vált valóra.

A Gyűjtemény állománya a megalakuláskor mintegy 15 000 könyvből és 1 000 kéziratból állt. Alapjainak létrehozásában felbecsülhetetlen érdeme volt jeles orientalista tudósainknak, akik könyv- és kéziratgyűjteményük, nem ritkán egész magánkönyvtáruk odaajándékozásával gazdagították az Akadémia Könyvtárát. Duka Tivadar révén a múlt század végén és az 1900-as évek elején kapta meg az Akadémia Könyvtára a tibetisztika megalapítójának, *Kőrösi Csoma Sándornak* tibeti kézirateit és könyveit, Dukának Csomára vonatkozó gazdag gyűjteményével együtt. Kaufmann Dávid hebraista végrendelkezése alapján a Könyvtárra szállt rendkívüli értékű hebraika-gyűjteménye. Ez a nemzetközi hírnévnek örvendő ún. *Kaufmann-gyűjtemény* 594 kéziratot, 2 000 nyomtatott könyvet tartalmaz, köztük a világon egyedülálló illuminált héber kéziratokat a 11. századtól kezdve, ősnymtatványokat, és mindehhez csatlakozik a geniza-gyűjtemény. *Vámbéry Ármin* turkológus halála után fia, Rusztem adományozta atyja kézirateit és könyveit az Akadémiának, mintegy 660 művet, melyek közt 56 nagybecsű török, perzsa és arab kézirat található. Stein Aurél, Belső-Ázsia úttörő kutatója, még 1926-ban elküldte az Akadémiának magánkönyvtára egy részét, 1 112 könyvet, míg a másik része az ötvenes évek elején került a Könyvtárba. A *Stein-könyvtár* alkotja mindmáig a Keleti Gyűjtemény Belső-Ázsiára vonatkozó anyagának a magvát. *Kégl Sándor* teljes gyűjteményét adta a Könyvtárnak, 11 000 művet, köztük 75 ritkaságszámba menő, nagyrészt perzsa kéziratot. Az iszlámkutató *Goldziher Ignác* levelezése 1932-ben jutott a Könyvtár birtokába. Ez a rendkívüli értékű levelezés 13 600 tudományos levelet tartalmaz. Ajándékozás révén került a Gyűjteménybe számos tibeti, mandzsu, és több mint 150 mongol kézirat és fanyomat.

Az eltelt huszonöt évben a Keleti Gyűjtemény folyamatosan gyarapodott, főként vásárlás útján és a nemzetközi csere kifejlesztésével. A könyvállomány megkét-szereződött, ma mintegy 32 000 egységből áll (kb. 44 000 kötet), a folyóiratok száma több mint 800, és ebből 500 kurrens. A kutatásokhoz szükséges alapvető folyóiratok teljes szériában megtalálhatók. A kéziratok száma elérte az ötezret, és ezek közt is jelentős a tibeti gyűjtemény, mely mintegy 3 000 egységet számlál. A sokrétű anyaghoz betűrendes katalógus nyújt eligazítást.

A Keleti Gyűjtemény két egymásba nyíló helyiségből áll. Az első az olvasóterem, mely közel-keleti stílusban épült, az iszlám építőművészet motívumainak felhasználásával. Nyolc személynek biztosít kutatóhelyet. A falak mentén helyezkedik el a kézikönyvtár, szakok szerinti felosztásban. Itt található az egyiptológia, hebraisztika, sémi filológia, ókori közel-keleti filológia, indológia, iranisztika,

sinológia, turkológia, tibetisztika, iszlámkutatás kézikönyvei. A belső terem szekrényeiben nyertek elhelyezést a kéziratok, így a Kaufmann-gyűjtemény héber kéziratjai, a Vámbéry-, a Kégl-féle török, arab, perzsa kéziratok, a Csoma-gyűjtemény, a mongol, mandzsu kéziratok és fanyomatok. A belső teremből kis fülke nyílik, ahol a legfontosabb folyóiratok találhatók.

A Keleti Gyűjtemény ismert a nemzetközi orientalisztikában, gyakran keresik fel külföldi kutatók hosszabb-rövidebb időre. Rendszeres használói a hazai orientalisztika jelenlegi és leendő művelői, orientalista kutatók és oktatók, s orientalista szakos egyetemi hallgatók.

Mikrofilmtár, reprográfiai tevékenység

Az Akadémia Könyvtára reprográfiai tevékenysége állományának fotográfiai reprodukálására, gyorsmásolására, mikrofilmezésére, a mikrofilmek gyűjtésére és használatba adására terjed ki. A Reprográfiai Osztály egyik csoportja, a *Mikrofilmtár és Fotolaboratórium*, 1953-ban alakult meg. Felszereléséhez 1958-ban az UNESCO is hozzájárult. A fotolaboratóriumban modern mikrofilmlaboratóriumi gépek: mikrofilmfelvevő készülékek, kidolgozó- és másológépek, nagyítógépek vannak üzemben. Ezek mellett a különféle jellegű és méretű reprodukciós felvételek elkészítéséhez, másolásához, olvasásához szükséges fényképezőgépek és készülékek sora teszi lehetővé a sokoldalú fotolaboratóriumi munkát és a mikrofilmek használatát.

A fotolaboratórium 20 év óta rendszeresen mikrofilmezi a Könyvtár állományát, elsősorban a Kézirattár és a Keleti Gyűjtemény legértékesebb vagy veszélyeztetett anyagát, állományvédelem és állománybiztosítás céljából. Ezen kívül vidéki tudományos gyűjtemények, egyházi kéziratgyűjtemények mikrofilmre fényképezését is végzi állományvédelmi és tudományos kutatási célból.

A mikrofilm a könyvtári állomány kiegészítésében fontos szerepet tölt be. A kölcsönzés útján meg nem szerezhető művekről – kéziratokról és ritkaságokról – csere vagy vásárlás útján szerez be a Mikrofilmtár mikrofilm-másolatot. 1953 és 1975 között több mint 110 külföldi városból összesen 2 600 mikrofilmhez jutott a Könyvtár vásárlás vagy csere útján. E filmek jelentős része magyar irodalomtörténeti, nyelvészeti, történelmi, zenetörténeti, kultúrtörténeti vonatkozású kéziratot vagy nyomtatványt tartalmaz. A mikrofilmgyűjtemény nagysága 1975 végén meghaladta a 15 000 művet. Tekintettel arra, hogy a mikrofilmekről olvasás és kölcsönzés céljára minden esetben egy-egy film-másolat is készül, az itt őrzött filmek száma kétszer annyi.

A Mikrofilmtárban berendezett nyilvános mikrofilm-olvasószobában a kutatók a Könyvtár állományán kívül saját mikrofilmjeiket is olvashatják.

Értékes tudománytörténeti forrásanyagot tartalmaz a fénykép-negatív gyűjtemény is. Ebben akadémiai tagok, írók, költők portréi, képek, kéziratlapok reprodukciói, tárgyak, épületek felvételei találhatók.

A fotolaboratórium létrehozása óta szolgáltat megrendelésre felvételeket és fo-

tomásolatokat. Mikrofilmek, 35 mm-es kisfilmreprodukciók, tekercsfilmfelvételek, síkfilmfelvételek és ezek különféle méretű nagyításainak előállítását vállalja.

A Reprográfiai Osztály másik részlege, a *Gyorsmásoló (Xerox) Szolgálat*, 1968-ban alakult meg. Kezdetben egy, jelenleg több nagy teljesítményű gyorsmásoló géppel dolgozik. E csoport feladata egyrészt a könyvtári állomány használatba adása: gyorsmásolatok készítése könyvekről, folyóiratokról a Könyvtár olvasói, használói számára, másrészt az Akadémia központi szervei részére dokumentumok másolása. Az Akadémia intézetei, tagjai és kutatói számára kedvezményes áron szolgáltatott gyorsmásolatok a kutatómunka immár nélkülözhetetlen eszközei: lehetővé teszik a külföldi szakirodalom jobb kihasználását, a párhuzamos szakirodalomrendelések csökkentését, az ügyviteli munka gyorsítását. Évente egy millió másolatot meghaladó teljesítményével ez az ország egyik legnagyobb gyorsmásoló szolgálata.

Akadémiai Levéltár

Az Akadémiai Levéltár 1964 óta működik az Akadémia Elnökségének 48/1963 sz. határozata alapján. Az Elnökség állásfoglalása folyamata annak a történeti hagyománynak, hogy az Akadémia maga gondozza és őrizzé jelentős tudománypolitikai, tudományos, tudományszervezési, kulturális működésével összefüggő iratokat, illetőleg levéltári anyagot. Az Elnökség a Levéltárat önálló osztályként az Akadémia Könyvtára szervezetében helyezte el.

Az Akadémiai Levéltár feladata az Akadémia központi szervei és intézményei újabb keletű, tudománytörténeti értékű iratanyagának, továbbá kép- és hangfelvételeinek a megőrzése, levéltári feldolgozása, illetőleg az ezzel kapcsolatos igazgatási funkciók ellátása. A Levéltár a gondozásában lévő anyagot a tudományos kutatás céljára alkalmassá teszi és biztosítja a kutatás feltételeit. A levéltári állomány az 1949-ben újjászervezett Akadémiának és intézményeinek ezen időponttól gyűjtött anyagából tevődik össze és két részből áll, belső és külső levéltári anyagból. A belső levéltári anyag a központi akadémiai szervek anyaga, míg a külső az intézeti hálózat iratanyagát foglalja magában.

A Levéltár hang- és képanyaga a fontosabb akadémiai eseményeket és a tudományos kutatással összefüggő tevékenységet örökíti meg, illetőleg dokumentálja. A hang- és képanyagot a Levéltár feldolgozza és archiválja, azt a kutatás és a különböző tudománytörténeti célú kiállítások rendelkezésére bocsátja. A Levéltár rendszeresen végez tájékoztató tevékenységet. Az Akadémiai Levéltár működése során szoros kapcsolatot tart a hazai levéltári intézményekkel és a társakadémiák levéltáraival. A kapcsolattartás a két- és többoldalú munkakapcsolatokban és a közös célú munkákban való részvételben nyilvánul meg.

IV.

HÁLÓZATI ÉS MÓDSZERTANI MUNKA

A Hálózati és Módszertani Csoport feladata az akadémiai kutatóközpontok, kutatóintézetek és tudományos társaságok könyvtárainak szakmai felügyelete és a kutatást közvetlenül szolgáló munkájuk segítése. Az intézeti könyvtárak állománya hatalmas szellemi értéket képvisel, nemcsak milliós kötetszáma miatt, hanem elsősorban azért, mert ez a legújabb kutatási eredményeket regisztráló dokumentumállomány sokkal intenzívebb használatban van, mint bármely nagykönyvtár anyaga, hisz gyakorlatilag a kutató közvetlen közelében helyezkedik el.

A könyvtári törvény (az 1956/5 sz. törvényerejű rendelet) tette meg az MTA Könyvtárát az Akadémia kutatóintézeti könyvtárak hálózati központjává. Az intézeti könyvtári munkát szabályozó elnöki utasítás [13/1960 MTA (A.K. 20)] a harmincnyelc akadémiai kutatóintézetben megteremtette a könyvtári munka alapfeltételeit. A Hálózati Csoport összehangoló és segítő-tanácsadó tevékenysége is ekkor indult meg. Az Akadémia szervezeti megújulását követően a főtítkári utasítás [17/1972 (A.K. 20.) MTA–F] a növekvő igényeknek megfelelően és az összegyűlt módszertani és gyakorlati tapasztalatok felhasználásával fejlesztette tovább az intézeti könyvtárügyet. A fenti utasítás a Hálózati és Módszertani Csoport feladatává tette, hogy az Akadémia tudományági főosztályaival valamint a Terv- és Pénzügyi Főosztállyal együttműködve nyújtson segítséget szervezési, építési és beruházási kérdésekben, gyűjtse össze és közvetítse a kutatóintézeti könyvtárakban hasznosítható tapasztalatokat és új módszereket, gondoskodjék a könyvtárosok képzéséről és továbbképzéséről, szakmai tanácsadó szervként nyilvánítson véleményt a tudományági főosztályoknak az intézeti könyvtárak alapvető kérdéseiben, regisztrálja és elemezze a könyvtári tevékenységben jelentkező fejlődési tendenciákat és fejlesztési igényeket. A Hálózati Csoport közvetlen segítséget is nyújt az intézeteknek a nemzetközi könyvtári cserében érkező dokumentumok közvetítésével és különböző szolgáltatásokkal (reprográfia, tartalomjegyzékszolgálat, nyomtatványok stb.).

Az intézeti könyvtárakról, állományuk nagyságáról az 1975. december 31-i statisztikai adatoknak megfelelően a függelék ad áttekintést.

A kutatóintézetek könyvtári hálózata 659 487 kötet könyvvel, 263 151 kötet folyóirattal, valamint megközelítően 340 000 egység egyéb dokumentummal (különnyomat, kutatási jelentés, térkép, hanglezet, hangszalag, mikrofilm stb.) ren-

delkezik. Ez az összesen 1 262 638 tételből álló gyűjtemény a központi könyvtár állományával együtt hathatósan szolgálja a hazai tudományos kutatás szakirodalmal való ellátását.

FÜGGELÉK

KUTATÓINTÉZETI KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT

MTA ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI INTÉZET KÖNYVTÁRA

1014 Budapest, Országház u. 30.

Alapítási év: 1950

Állomány: könyv: 28 962 kötet

folyóirat: 11 881 kötet

MTA ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

1143 Budapest, Hungária krt. 21.

Alapítási év: 1950

Állomány: könyv: 2 320 kötet

folyóirat: 3 436 kötet

MTA ATOMMAGKUTATÓ INTÉZET KÖNYVTÁRA

4026 Debrecen, Bem tér 18/c.

Alapítási év: 1954

Állomány: könyv: 8 335 kötet

folyóirat: 10 186 kötet

MTA BIOLÓGIAI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

8237 Tihany, Fürdőtelep 56.

Alapítási év: 1927 (1951-től akadémiai intézmény)

Állomány: könyv: 5 054 kötet

folyóirat: 8 867 kötet

MTA BOTANIKAI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

2163 Vácrátót, Alkotmány u. 2–4.

Alapítási év: 1952

Állomány: könyv: 3 559 kötet

folyóirat: 2 907 kötet

MTA CSILLAGVIZSGÁLÓ INTÉZET KÖNYVTÁRA

1121 Budapest, Konkoly-Thege út 13–17.

Alapítási év: 1921 (1951-től akadémiai intézmény)

Állomány: könyv: 9 369 kötet

folyóirat: 16 404 kötet

MTA DUNÁNTÜLI TUDOMÁNYOS INTÉZET KÖNYVTÁRA

7601 Pécs, Kulich Gyula u. 22.

Alapítási év: 1943 (1955-től akadémiai intézmény)

Állomány: könyv: 17 518 kötet

folyóirat: 4 744 kötet

MTA FILOZÓFIAI INTÉZET KÖNYVTÁRA

1054 Budapest, Szemere u. 10.

Alapítási év: 1957

Állomány: könyv: 11 447 kötet

folyóirat: 1 064 kötet

MTA FILOZÓFIAI INTÉZET LUKÁCS ARCHIVUM ÉS KÖNYVTÁR

1056 Budapest, Belgrád rkp. 2.

Alapítási év: 1971

Állomány: könyv: 9 852 kötet

MTA FÖLDRAJZTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

1062 Budapest, Népköztársaság útja 62.

Alapítási év: 1951

Állomány: könyv: 25 389 kötet

folyóirat: 7 918 kötet

MTA FÖLDRAJZTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZET ALFÖLD-KUTATÓCSOPORT KÖNYVTÁRA

5600 Békéscsaba, Tanácsköztársaság út 22.

Alapítási év: 1973

Állomány: könyv: 985 kötet

folyóirat: 300 kötet

MTA GEODÉZIAI ÉS GEOFIZIKAI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

9400 Sopron, Múzeum u. 6–8.

Alapítási év: 1955

Állomány: könyv: 7 853 kötet

folyóirat: 3 930 kötet

MTA GEOKÉMIAI KUTATÓLABORATÓRIUM KÖNYVTÁRA

1112 Budapest, Budaörsi út 45.

Alapítási év: 1955

Állomány: könyv: 1 555 kötet
folyóirat: 46 kötet

MTA IPARGAZDASÁGTANI KUTATÓCSOPORT KÖNYVTÁRA

1112 Budapest, Budaörsi út 45.

Alapítási év: 1960

Állomány: könyv: 3 145 kötet
folyóirat: 258 kötet

MTA IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZET EÖTVÖS KÖNYVTÁRA

1118 Budapest, Ménesi út 11–13.

Alapítási év: 1895 (1956-tól akadémiai intézmény)

Állomány: könyv: 113 259 kötet
folyóirat: 15 512 kötet

MTA IZOTÓPINTÉZET KÖNYVTÁRA

1525 Budapest, Konkoly-Thege út

Alapítási év: 1959

Állomány: könyv: 7 598 kötet
folyóirat: 2 145 kötet

MTA KÍSÉRLETI ORVOSTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

1083 Budapest, Szigony u. 43.

Alapítási év: 1954

Állomány: könyv: 4 521 kötet
folyóirat: 8 817 kötet

MTA KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI INTÉZET KÖNYVTÁRA

1051 Budapest, Münnich F. u. 7.

Alapítási év: 1955

Állomány: könyv: 29 658 kötet
folyóirat: 4 965 kötet

MTA KÖZPONTI FIZIKAI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

1121 Budapest, Konkoly-Thege út

Alapítási év: 1950

Állomány: könyv: 47 373 kötet
folyóirat: 13 599 kötet

MTA KÖZPONTI KÉMIAI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

1025 Budapest, Pusztaszeri út 59–67.

Alapítási év: 1952

Állomány: könyv: 12 190 kötet
folyóirat: 12 976 kötet

MTA MATEMATIKAI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

1053 Budapest, Reáltanoda u. 13–15.

Alapítási év: 1950

Állomány: könyv: 33 065 kötet
folyóirat: 31 823 kötet

MTA MEZŐGAZDASÁGI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

2462 Martonvásár, Marx tér 1.

Alapítási év: 1950

Állomány: könyv: 11 499 kötet
folyóirat: 6 120 kötet

MTA MIKROBIOLÓGIAI KUTATÓCSOPORT KÖNYVTÁRA

1529 Budapest, Pihenő út 1.

Alapítási év: 1963

Állomány: könyv: 1 149 kötet
folyóirat: 1 955 kötet

MTA MŰSZAKI FIZIKAI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

1047 Budapest, Főti út 56.

Alapítási év: 1958

Állomány: könyv: 10 458 kötet
folyóirat: 5 853 kötet

MTA MŰSZAKI KÉMIAI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

8200 Veszprém, Schönherz Z. u. 10.

Alapítási év: 1960

Állomány: könyv: 4 283 kötet
folyóirat: 864 kötet

MTA MŰSZERÜGYI ÉS MÉRÉSTECHNIKAI SZOLGÁLAT KÖNYVTÁRA

1067 Budapest, Lenin krt. 67.

Alapítási év: 1959

Állomány: könyv: 1 769 kötet
folyóirat: 800 kötet

MTA MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT KÖNYVTÁRA

1014 Budapest, Üri u. 62.

Alapítási év: 1969

Állomány: könyv: 15 632 kötet
folyóirat: 2 609 kötet

MTA NAPPHIZIKAI OBSZERVATÓRIUM KÖNYVTÁRA

4010 Debrecen 10.

Alapítási év: 1958

Állomány: könyv: 1 805 kötet
folyóirat: 3 919 kötet

MTA NÉPRAJZI KUTATÓCSOPORT KÖNYVTÁRA

1014 Budapest, Országház u. 30.

Alapítási év: 1967

Állomány: könyv: 11 622 kötet
folyóirat: 4 910 kötet

MTA NYELVTUDOMÁNYI INTÉZET KÖNYVTÁRA

1250 Budapest, Szentháromság u. 2.

Alapítási év: 1950

Állomány: könyv: 21 973 kötet
folyóirat: 5 805 kötet

MTA OLAJBÁNYÁSZATI KUTATÓLABORATÓRIUM KÖNYVTÁRA

3515 Miskolc–Egyetemváros

Alapítási év: 1957

Állomány: könyv: 3 453 kötet
folyóirat: 946 kötet

MTA PEDAGÓGIAI KUTATÓCSOPORT KÖNYVTÁRA

1014 Budapest, Üri u. 62.

Alapítási év: 1972

Állomány: könyv: 2 909 kötet
folyóirat: 450 kötet

MTA PSZICHOLÓGIAI INTÉZET KÖNYVTÁRA

1068 Budapest, Szondy u. 83–85.

Alapítási év: 1902 (1953-tól akadémiai intézmény)

Állomány: könyv: 9 100 kötet
folyóirat: 1 024 kötet

MTA RÉGÉSZETI INTÉZET KÖNYVTÁRA

1014 Budapest, Üri u. 49.

Alapítási év: 1959

Állomány: könyv: 8 736 kötet
folyóirat: 3 433 kötet

MTA SZÁMÍTÁSTECHNIKAI ÉS AUTOMATIZÁLÁSI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRAI

1502 Budapest, Kende u. 49.

Alapítási év: 1964

Állomány: könyv: 13 909 kötet
folyóirat: 2 629 kötet

1132 Budapest, Victor Hugo u. 18–22.

Alapítási év: 1960

Állomány: könyv: 7 849 kötet
folyóirat: 1 879 kötet

MTA SZEGEDI BIOLÓGIAI KÖZPONT KÖNYVTÁRA

6726 Szeged, Odesszai krt. 62.

Alapítási év: 1971

Állomány: könyv: 5 137 kötet
folyóirat: 6 385 kötet

MTA SZEGEDI BIOLÓGIAI KÖZPONT BIOKÉMIAI INTÉZETE ENZIMOLÓGIAI
RÉSZLEGÉNEK KÖNYVTÁRA

1113 Budapest, Karolina út 29.

Alapítási év: 1950

Állomány: könyv: 2 552 kötet
folyóirat: 3 169 kötet

MTA SZOCIOLÓGIAI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

1014 Budapest, Üri u. 49.

Alapítási év: 1963

Állomány: könyv: 4 676 kötet
folyóirat: 971 kötet

MTA TALAJTANI ÉS AGROKÉMIAI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

1022 Budapest, Herman Ottó út 15.

Alapítási év: 1949 (1955-től akadémiai intézmény)

Állomány: könyv: 10 841 kötet
folyóirat: 10 675 kötet

MTA TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET KÖNYVTÁRA

1014 Budapest, Üri u. 51–53.

Alapítási év: 1941 (1951-től akadémiai intézmény)

Állomány: könyv: 71 408 kötet

folyóirat: 16 497 kötet

MTA TUDOMÁNSZERVEZÉSI CSOPORT KÖNYVTÁRA

1051 Budapest, Münnich F. u. 18.

Alapítási év: 1968

Állomány: könyv: 1 136 kötet

folyóirat: 364 kötet

MTA VILÁGGAZDASÁGI KUTATÓINTÉZET KÖNYVTÁRA

(Tudományos Tájékoztató Szolgálat)

1124 Budapest, Kálló esperes u. 15.

Alapítási év: 1966

Állomány: könyv: 22 296 kötet

folyóirat: 1 164 kötet

MTA ZENETUDOMÁNYI INTÉZET KÖNYVTÁRA

1014 Budapest, Országház u. 9.

Alapítási év: 1974

Állomány: könyv: 13 539 kötet

folyóirat: 4 741 kötet

MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG*

1388 Budapest, Népköztársaság u. 62.

Alapítási év: 1872 (1950-től akadémiai felügyelet alatt)

Állomány: könyv: 16 249 kötet

folyóirat: 11 211 kötet

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT*

1085 Budapest, Csepreghy u. 4.

Alapítási év: 1902 (1970-től akadémiai felügyelet alatt)

Állomány: könyv: 2 500 kötet

folyóirat: 3 000 kötet

*A tudományos társaságok könyvtárai az 1972. évi Főtitkári utasítás alapján tartoznak az akadémiai intézeti könyvtárak hálózatába. Néhány éve már tekintélyes mennyiségű értékes állományukat függetlenített könyvtárosok gondozzák.

A KÖNYVTÁR KIADÁSÁBAN MEGJELENT MUNKÁK BIBLIOGRÁFIÁJA

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei (Publicationes Bibliothecae Academiae Scientiarum Hungaricae)

1. *Haraszthy Gyula*: A 130 éves Akadémiai Könyvtár. Bp. 1956. 23 p.
2. *Berlász Jenő* – *Sz[akmáryné] Németh Mária*: Az Akadémiai Könyvtár múltja és jelene. Bp. 1956. 30 p.
3. *Csapodi Csaba*: A legrégebb magyar könyvtár belső rendje. A pannonthalmi könyvtár a XI. században. Bp. 1957. 13 p.
4. *Berlász Jenő*: Az Akadémiai Könyvtár kéziratárának átalakulása. Bp. 1957. 21 p.
5. *Haraszthy Gyula*: Az Országos Könyvtárügyi Tanács és a magyar könyvtárügy időszerű kérdései. Bp. 1958. 16 p.
6. *Gergely Pál*: Arany János és az Akadémia Könyvtára. Bp. 1958. 8 p.
7. *Moravek, Endre*: Die neuen ungarischen Bibliotheksnormen. Wien, 1957. 16 p.
8. *Sz[akmáryné] Németh Mária*: Az Akadémiai Könyvtár, mint a Magyar Tudományos Akadémia célkitűzéseinek könyvtári támogatója. Bp. 1958. 14 p.
9. *Gergely Pál*: Az Akadémia levéltára a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kéziratárában. Bp. 1958. 11 p.
10. *Csapodi Csaba*: Könyvkonzerválás és restaurálás a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában. Bp. 1958. 18 p.
11. *Moravek Endre*: Kiadványtípusok a katalogizálás szempontjából. Bp. 1958. 12 p.
12. *Sz[akmáryné] Németh Mária*: A központi folyóirat címjegyzék kérdései. Bp. 1959. 44 p.
13. *Csapodi, Csaba*: L'avenir des périodiques scientifiques. La Haye, 1958. [2] p.
14. *F[ülöpné] Csanak Dóra*: Az Akadémiai Könyvtár története a szabadságharcig. 1826–1849. Bp. 1959. 29 p.
15. *Moravek, E[ndre]* – *[Weger] Veger, I[mre]*: Kratkij szlovar' vengerszkih bibliograficeszkih terminov i szokrascenij. Bp. 1959. 48 p.
16. *Csapodi, Csaba*: Der geographische Begriff im Katalogsystem der Bibliothek. Wien, 1959. 11 p.
17. *Csapodi Csaba*: A proveniencia elve a könyvtárban. Bp. 1959. 14 p.
18. *Rásonyi László*: Stein Aurél és hagyatéka. Bp. 1960. 40 p. 1 t.
19. *Sáfrán Györgyi*: Arany János és Rozvány Erzsébet. Bp. 1960. 178 p. 11 t.
20. *Rózsa György*: A magyar társadalomtudományok az UNESCO kiadványaiban – Les sciences sociales hongroises dans les publications de l'UNESCO. Bp. 1960. 19 p.
21. *Gergely Pál*: Pápai Párizs-album a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában. Bp. 1961. 9 p.
22. *Gergely Pál*: Bartók Béla ismeretlen levelei a Tudományos Akadémia Könyvtárában. Bp. 1961. 15 p.

23. *Sarlóska Vince Ernő*: Bolyai János házassága a köztudatban és a dokumentumok. Bp. 1961. 14 p.
24. *Csapodi Csaba*: Mikor pusztult el Mátyás király könyvtára? Bp. 1961. 25 p.
25. *Moravek, Endre – Weger, Imre*: Abbreviaturae cyrillicae. Bp. 1961. 138 p.
26. *Rásonyi László*: A magyar keletkutatás orosz kapcsolatai. Bp. 1962. 19 p.
27. *Tőkés László*: Az Akadémiai Könyvtár mikrokönyv gyűjteménye és fotolaboratóriuma. Bp. 1962. 13 p.
28. *Fráter Jánosné*: „Nemzeti részvét emelte”. 100 évvel ezelőtt kezdték építeni az Akadémia palotáját. Bp. 1962. 14 p.
29. *Büky Béla*: Székely Bertalan hagyatéka a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában. Bp. 1962. 24 p.
30. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 2. Instituta scientifica. Bp. 1962. VI, 278 p.
31. *Méreiné Juhász Margit*: Mikszáth Kálmán szellemi és tárgyi hagyatéka a Magyar Tudományos Akadémián és tájmúzeumainkban. Bp. 1963. 65 p.
32. *Rózsa, [György] George*: The documentation of science organization as an emerging new branch of scientific information. Bp. 1962. 13 p.
33. *Gergely Pál – Molnár Zoltán*: Az Akadémiai Értesítő és a Magyar Tudomány repertóriuma. 1840–1960. Bp. 1962. VI, 377 p.
34. *Csapodi Csaba*: Mikor szűnt meg Mátyás király könyvfestő műhelye? Bp. 1963. 18 p.
35. *Tőkés László*: A mikrokártya és a kutatók. Bp. 1963. 18 p.
36. *Büky Béla – Csengeryné Nagy Zsuzsa*: Székely Bertalan illusztrációi egy tervezett Petőfi-életrajzhoz. Bp. 1963. 15 p.
37. *Gergely Pál*: Az Akadémia szerepe a Nemzeti Színház létrehozásában. Bp. 1963. 9 p.
38. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 3. Instituta paedagogica. Bp. 1963. VI, 377 p.
39. *György, [József] Josef*: Die Goethe-Sammlung Balthasar Elischers in der Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften. Bp. 1963. 29 p. 12 t.
40. *Rózsa György*: Részvételünk és lehetőségek a nemzetközi társadalomtudományi dokumentációban. Bp. 1964. 17 p.
41. *Csapodi Csaba*: Beatrix királyné könyvtára. Bp. 1964. 26 p.
42. *Rózsa György*: Hagyomány és korszerűség: az Akadémiai Könyvtár távlati fejlesztéséről. Bp. 1964. 13 p.
43. *Büky Béla*: A tudományos tájékoztatás egyik feladatköre: témamegoszlási statisztikák készítése és alkalmazása. Bp. 1964. 16 p.
44. *Csapodi, Csaba*: Conservation of the Manuscript and Old Book Collections at the Library of the Hungarian Academy of Sciences: methods and results. (1949–1964). Bp. 1965. 48 p. 16 t.
45. *Fráter Jánosné*: Részletek az Akadémiai Könyvtár történetéből. (1865–1875). Bp. 1965. 59 p. 7 t.

46. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 1. Instituta rerum publicarum. Bp. 1965. 621 p.
47. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 7. Instituta communicationis. Bp. 1966. XXII, 355 p.
48. *Sáfrán, Györgyi*: Lettres de Romain Rolland à Marianne Czeke dans la Bibliothèque de l'Académie des Sciences de Hongrie. Bp. 1966. 195 p. 4 t.
49. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 4. Religio. Bp. 1966. XVIII, 211 p.
50. *Rózsa, [György] George*: Some considerations of the role of scientific libraries in the age of the scientific and technical revolution. — An essay and approach to the problem. Bp. 1970. 25 p.
51. *Simon Mária Anna*: A Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézeti könyvtári hálózata. Bp. 1966. 52 p.
52. *Fráter Jánosné*: A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Bizottságának működése 1854–1949. Bp. 1966. 61 p. 3 t.
53. *Csapodi Csaba*: A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának ősnymtatvány-gyűjteménye. Bp. 1967. 34 p.
54. *H[aranginé] Boros Vilma*: Széchenyi István hátrahagyott iratainak története. Bp. 1967. 57 p. 5 t.
55. *György József*: Az Akadémia Könyvtára egykori Goethe-szobája és nevesebb magyar látogatói. Bp. 1968. 25 p.
56. *Bükyné Horváth Mária*: Az Akadémiai Könyvtár kurrens külföldi periodikumai. Bp. 1968. 50 p.
57. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 6. Instituta oeconomica. Bp. 1969. XIX, 556 p.
58. *Szelei László*: A Magyar Tudományos Akadémia Levéltára az Akadémiai Könyvtárban. Bp. 1970. 60 p.
59. *Sz[abóné] Garai Judit — Ujhelyi Gabriella*: A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára orosz és szovjet cserekapcsolatainak vázlatos története. — Ocserki isztorii knigoobmena Biblioteki Vengerszkoj Akademii Nauk sz ruszszkimi szovetszkimi bibliotekami. Bp. 1970. 46 p.
60. *Molnár Imre*: Peremlyukkártyás dokumentációs rendszerek létesítése kutatóintézeti könyvtárban. Bp. 1970. 134 p.
61. *H[aranginé] Boros Vilma*: Stein Aurél ifjúsága. Hirschler Ignác és Stein Ernő levelezése Stein Aurélról. 1866–1891. Bp. 1971. 148 p.
62. *Apor, [Éva] Eve*: The Persian manuscripts of the Vámbéry-bequest. Bp. 1971. 19 p. 1 t.
63. *Gergely Pál*: A Magyar Tudományos Akadémiára hagyott Vigyázó-vagyon sorsa. Bp. 1971. 97 p. 8 t.
64. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 8. Instituta sanitatis publicae. Instituta caritatis. Instituta varii generis. Bp. 1971. XXI, 559 p.
65. *Bükyné Horváth Mária*: Az Akadémiai Könyvtár periodikumai a tudományos kutatás szolgálatában. Bp. 1971. 232 p. 2 t.

66. *Moravek, Endre*: Index acronymorum selectorum. Pars 5. Instituta ad artes litteraturamque spectantia cum siglis periodicorum additis. Bp. 1972. XIX, 477 p.
67. *Vitályos László* – *Orosz László*: Ady-bibliográfia 1896–1970. Ady Endre önállóan megjelent művei és az Ady-irodalom. Bp. 1972. XXV, 425 p.
68. *Botka Ferenc*: Magyar szocialista irodalom oroszul 1921–1945. Bibliográfia. – Vengerszkaja szocialiszticeszkaja literatura na ruszszkom jazüke 1921–1945 gg. Bibliograficeszkij obzor. Bp. 1972. XIII, 127 p. 9 t.
69. *Szentgyörgyi Mária*: Célkitűzések és reformtörekvések a Magyar Tudományos Akadémián. 1831–1945. Bp. 1973. 170 p.
70. *Fráter Jánosné*: A Magyar Tudományos Akadémia állandó bizottságai. 1854–1949. Bp. 1974. 430 p.
71. és 72. szám előkészületben.
73. Az Akadémiai Értesítő és a Magyar Tudomány indexe 1840–1970. A – L. Szerk. *Darabos Pál és Domsa Károlyné*. Bp. 1975. 473 p.
74. Az Akadémiai Értesítő és a Magyar Tudomány indexe 1840–1970. M – R. Szerk. *Darabos Pál és Domsa Károlyné*. Bp. 1975. 475–846. p.
75. Az Akadémiai Értesítő és a Magyar Tudomány indexe 1840–1970. S – Z. Repertórium 1840–1970. Szerk. *Darabos Pál és Domsa Károlyné*. A repertóriumot összeáll. *Pétervári Lászlóné és Sz[abóné] Garai Judit*. Bp. 1975. 847–1242. p.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattárának Katalógusai

(Catalogi Collectionis Manuscriptorum Bibliothecae Academiae Scientiarum Hungaricae)

1. *F[ülöpné] Csanak Dóra*: Balázs Béla hagyatéka az Akadémiai Könyvtár Kézirattárában. (Ms 5009 – Ms 5024). Bp. 1966. 95 p. 5 t.
2. *Rejtő István*: Zalka Máté kéziratos hagyatéka. (Ms 4796 – Ms 4806). Bp. 1966. 49 p.
3. *F[ülöpné] Csanak Dóra*: Vörösmarty Mihály-levelezés, Csokonai Vitéz Mihály-levelezés, Ady Endre-gyűjtemény. (K 1 – K 21). Bp. 1967. 199 p. 4 t.
4. *Fráter Jánosné*: A Bolyai-gyűjtemény. (K 22 – K 30). Bp. 1968. 119 p. 8 t.
5. *Csapodi Csaba*: A „Magyar Codexek” elnevezésű gyűjtemény. (K 31 – K 114). Bp. 1973. 133 p.
6. *F[ülöpné] Csanak Dóra*: Szabó Lőrinc kéziratos hagyatéka. (Ms 6450 – Ms 7405). Bp. 1973. 309 p.
7. *Marth Hildegard*: A Goethe-gyűjtemény. (K 115 – K 124). Bp. 1974. 130 p. 6 t.
8. *Marth Hildegard*: A Gábor Andor-hagyaték. (Ms 4456 – Ms 4500). Bp. 1974. 166 p.

Disszertáció katalógusok

Kandidátusi és doktori disszertációk katalógusa 1952–1961. [1. rész].

Szerk. *Csapodi Csaba és Gergely Pál*. Bp. 1962. IV, 183 p.

Kandidátusi és doktori disszertációk katalógusa 1962–1963. [2. rész].

Szerk. *Fráter Jánosné és Hajnal Gáspár*. Bp. 1965. 87 p.

Kandidátusi és doktori disszertációk katalógusa 1964–1965. 3. rész.

Szerk. *Fráter Jánosné, Hajnal Gáspár és Markovits Pálné*. Bp. 1967. 85 p.

Kandidátusi és doktori disszertációk katalógusa 1966–1967. 4. rész.

Szerk. *Hajnal Gáspár, Markovits Pálné és Maróth Miklós*. Bp. 1969. 95 p.

Kandidátusi és doktori disszertációk katalógusa 1968–1970. 5. rész.

Szerk. *Wojtilla Gyula*. Bp. 1972. X, 137 p.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Mikrokiadványai

1. *Ferenczy Endre*: Bevezetés az ékirásos jogtörténetbe. Bibliográfia. Bp. 1962.

5 mikrolap.

2. *Vajda, Pál*: Hungarian pioneers in electrical engineering. Bp. 1963. 2 mikrolap.

3. *Hazai, György*: Ármin Vámbéry 1832–1913. A bio-bibliography. Bp. 1963.

1 mikrolap.

4. *Vajda, Pál*: History of the transformer. Bp. 1964. 3 mikrolap.

5. *Vajda, Pál*: Hungarian bridges and bridge builders. Bp. 1964. 4 mikrolap.

6. [Dezső] *Dezse, L[ászló]*: Materialü k szlovarju zakarpatszkoj literaturü XVI–XVII. vv. Bp. 1965. 16 mikrolap.

Sorozatokon kívül megjelent munkák

Tudományszervezési Tájékoztató 1961 – (évenként 6 szám)

[Magyar Tudományos Akadémia. Könyvtár]. Kurrens külföldi periodikus kiadványok jegyzéke. Összeáll. *Bükyné Horváth Mária*. Bp. 1960. 517 p. Soksz.

Suppl. 1. Bp. 1962. 211 p. Soksz.

Suppl. 2. Bp. 1966. 261 p. Soksz.

[Magyar Tudományos Akadémia. Könyvtár]. Kurrens külföldi periodikus kiadványok jegyzéke. Összeáll. *Bánhegyi Zsolt, Bükyné Horváth Mária* stb. Bp. 1973. VII, 595 p.

Kurrens külföldi periodikus kiadványok az akadémiai intézeti könyvtárakban. Lelőhelyjegyzék. Összeáll. *Büky Béláné és Fekete Györgyné, Weger Imre* közreműködésével. Bp. 1964. IX, 525 p. Soksz.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Új Külföldi Gyarapódásainak Jegyzéke. 1972 – (évenként 6 szám) Soksz.

A megújított Magyar Tudományos Akadémia. 1949–1953. Bibliográfia. Bp. 1954. 156 p. Soksz.

- A Magyar Tudományos Akadémia működése. 1954. Bibliográfia. Bp. 1955. 137 p. Soksz.
- A Magyar Tudományos Akadémia működése. 1955. Bibliográfia. Bp. 1956. 308 p. Soksz.
- Radioaktív izotópok. Bibliográfia a magfizikai alapfogalmak, a mérési módszerek, az egészségvédelmi eszközök, valamint néhány területen történő alkalmazás tanulmányozásához. Összeáll. *Földes Endre*. Bp. 1954. 25 p. Soksz.
- Az atomenergia békés felhasználása. Bibliográfia. Bp. 1955. 296 p. Soksz.
- A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára 1826–1961. Szerk. *Rózsa György* irányításával *Csapodi Csaba*, *Moravek Endre* [stb.] Bp. 1960. 109 p.
- The Library of the Hungarian Academy of Sciences 1826–1961. Ed. by *G[yörgy] Rózsa* with the collab. of *C[saba] Csapodi*, *E[ndre] Moravek* [etc.] Bp. 1960. 99 p.
- Biblioteka Vengerszkoj Akademii Nauk 1826–1961. Pod red. *G[yörgy] Rózsa*. Szoszt. *I[mre Weger] Veger*, *E[ndre] Moravek* [i dr.] Bp. 1960. 101 p.
- Idegennyelvű pszichológiai művek könyvtárainkban. 1950–1960. Bibliográfia. Összeáll. az MTAK Bibl. Oszt. Bp. 1961. 155 p. Soksz. (Közös kiadás az MTA Pszichológiai Bizottságával.)
- Hungarian publications on Asia and Africa. 1950–1962. A selected bibliography. Compil. by *Éva Apor* – *Ildikó Ecsedy*. Bp. 1963. 106 p.
- A magyar szakirodalom külföldi referáltsága. (Kémia, biológia, orvostudomány). Összeáll. *Varga Veronika* – *Rátz Erzsébet* – *Dörnyei Sándor*. Bp. 1964. 85 p. Soksz.
- A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825–1973. Összeáll. *Fekete Gézáné*. Bp. 1975. XII, 609 p.
- Bartontiek Emma*: Fejezetek a XVI–XVII. századi történetírás történetéből. Sajtó alá rend. *Ritoók Zsigmondné*. Kézirat gyanánt. Bp. 1975. 586 p. (Közös kiadás az MTA Irod. tud. Intézetével.)

TARTALOM

Előszó	5
I. A Könyvtár történetének vázlata	7
II. A Könyvtár működése és használata	15
Szerzeményezés, nemzetközi kiadványcsere, állomány	15
Katalógusok	16
Olvasótermek	17
Kölcsönzés	17
Tájékoztató szolgálat	18
Könyvtári kiadványok szerkesztése és előállítása	18
III. Különgyűjtemények	20
Folyóíráttár	20
Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye	21
Keleti Gyűjtemény	23
Mikrofilmtár, reprográfiai tevékenység	24
Akadémiai Levéltár	25
IV. Hálózati és módszertani munka	26
Függelék	28
Kutatóintézeti könyvtári hálózat	28
A Könyvtár kiadásában megjelent munkák bibliográfiája	35
Képek	43

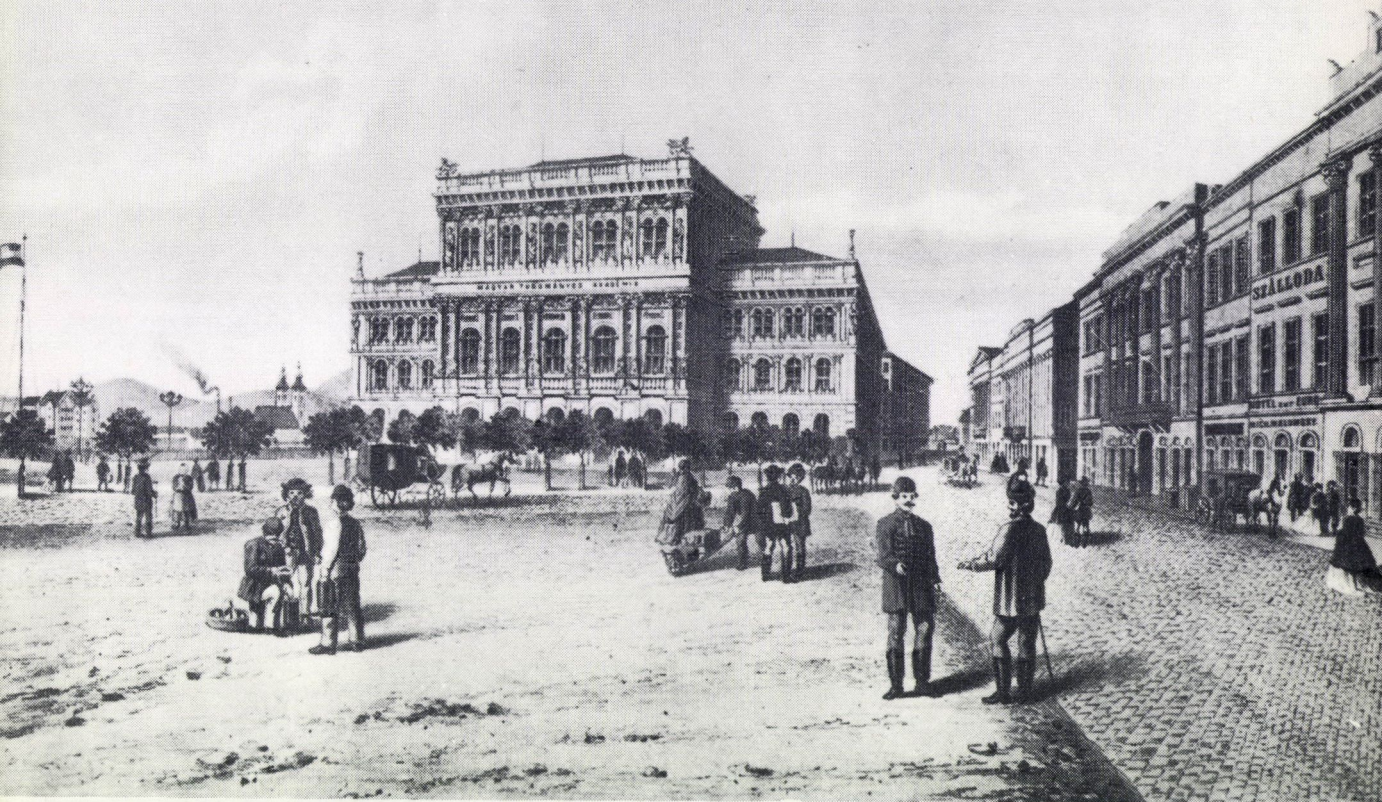

KÉPEK

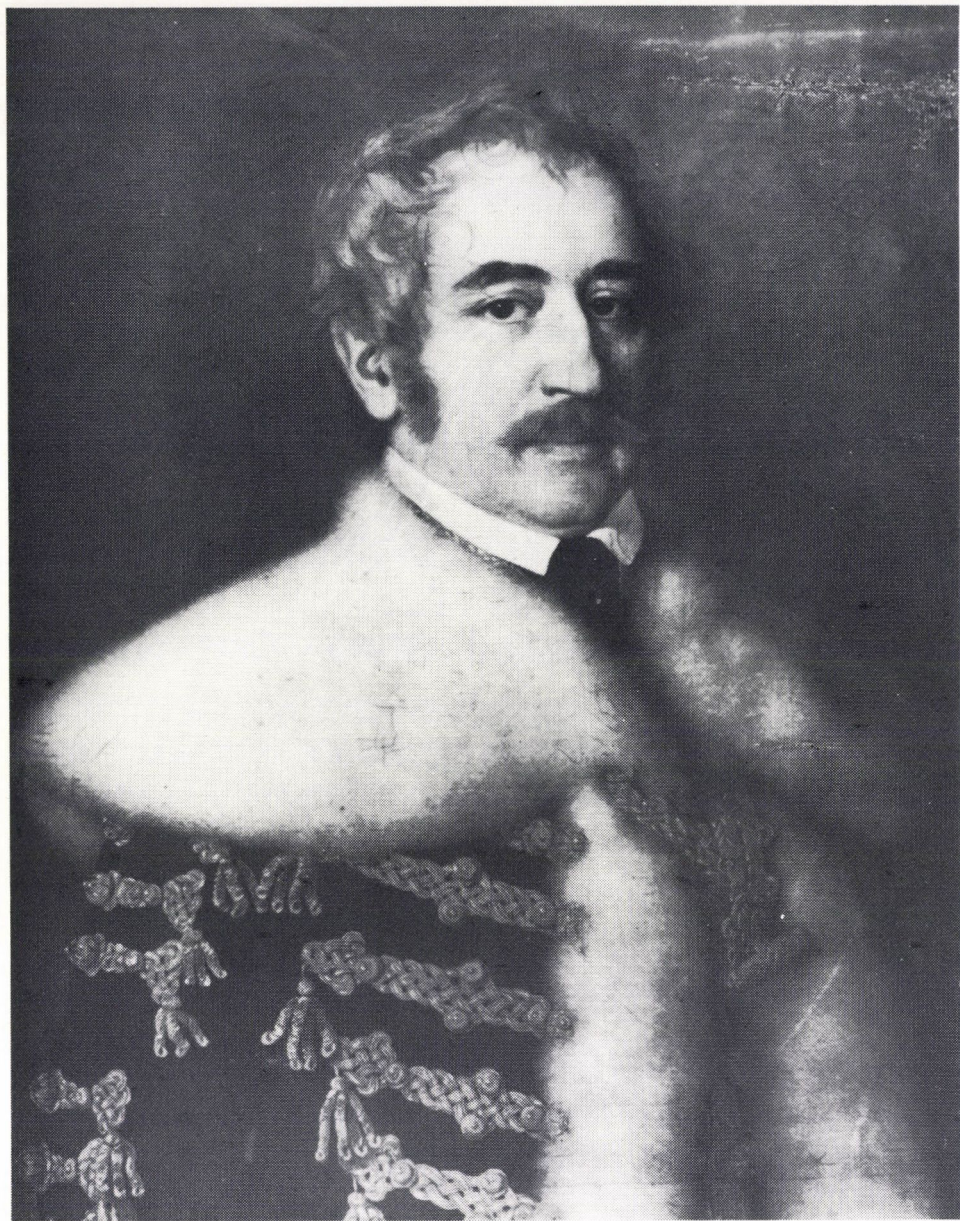

Az Akadémia épülete a múlt században

Teleki József

Széchenyi István

Folyóiratok

mellyek

a M. Tudós Társaság Olvasó Társában találhatók.

1831.

1. The Edinburgh Review. 105. 106. 107. 108. —
2. Bulletin universel des sciences et de l'industrie.
I. Sec. B. des sciences mathématiques. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.
II. — B. des sciences naturelles. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.
III. — B. des sciences médicales. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.
IV. — B. des sciences agricoles. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.
V. — B. des sciences technologiques. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.
VI. — B. des sciences géographiques. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.
VII. — B. des sciences historiques. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.
VIII. — B. des sciences militaires. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.
3. Allgemeine Literaturzeitung. (Halle). I—XII Heft. —
Ergänzungsblätter zur Allg. Lit. Zeitung. Nos 1—120. —
4. Göttingische gelehrte Anzeigen. 1. 2. 3 Bände. —
5. Jahrbücher der Literatur. (Wien). 53. 54. 55. 56. Bd. —
6. Hermes. XXXV Bd. 1 is 2 Heft. —

1832

1. The Edinburgh Review.
2. Bulletin universel des sciences.
I. Sec. B. des s. mathématiques.

A Könyvtárba járó első külföldi folyóiratok jegyzéke

KÖNYVTÁRI UTASÍTÁS.

I. Fejezet.

A' m. academiai könyvtár' rendeltetéséről.

1. §.

A' magyar academia' könyvtára főkép az intézet' tagjai' használatára van ugyan szánva; mindazonáltal a' tudományos közönségnek is meg fog helybeni használat végett nyittatni, mihelyt lajstromainak állapota azt megengedendi.

II. Fejezet.

Az academiai könyvtár' alkatrészei 's egymáshozí viszonyai.

2. §.

Az academiai könyvtár két fő részre oszlik:

1) A' szorosan academiaira, melly egyes hazafiak' ajándékaiból, az országos törvény' rendeleténél fogva a' kormány' útján érkezett új nyomtatványokból, 's az academia' vásárlásaiból áll; 's ehhez képest az academia' bélyegét viseli;

A Könyvtár az Akadémia palotájában. Metszet 1865-ből

A katalógusterem

g. p. v. k.
Institut

Académie

Voter reg. 11. 1852
de France
des Sciences.

Paris, le *Nov* 1852

Le Secrétaire perpétuel de l'Académie.

A Monsieur le Secrétaire de l'Académie des Sciences
de Hongrie, à Pesth.

Monsieur,

L'Académie a reçu les ouvrages que vous avez bien
voulu lui adresser, intitulés: 1° Mémoires de l'Académie
des Sciences de Hongrie, tome 1 à 4 in 4°; 2° Mémoires
de l'ancienne langue hongroise, Vol 1 à 3 in 4°

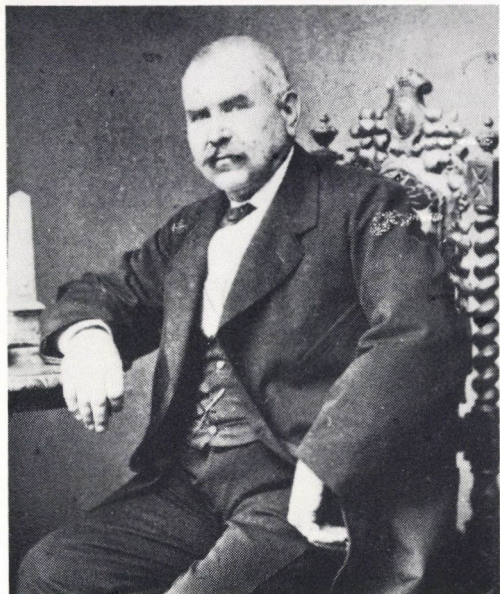
très-particulier
J'ai l'honneur de vous transmettre ses remerciements de
vous prier de les faire agréer à votre illustre société

Ces ouvrages ont été déposés dans la Bibliothèque de
l'Institut.

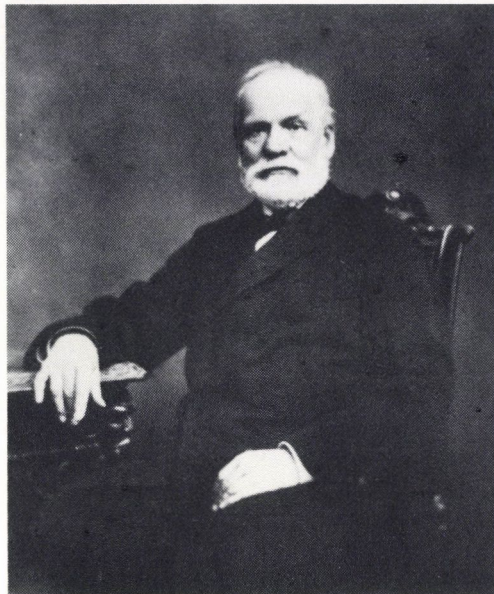
Agréez, Monsieur, l'assurance de ma haute
considération

Flourens

Toldy Ferenc (1805–1875) 1851-ig
titoknokként látja el a főkönyvtárnoki teendőket

Hunfalvy Pál (1810–1891)
főkönyvtárnok: 1851–1891

Heller Ágost (1843–1902)
főkönyvtárnok: 1894–1902

AZ AKADÉMIA FŐKÖNYVTÁRNOKAI

Fröhlich Róbert (1844–1894)
főkönyvtárnok: 1892–1894
(fényképfelvétel nem áll rendelkezésre)

Szily Kálmán (1838–1924)
főkönyvtárnok: 1905–1924

Ferenczi Zoltán (1857–1927)
főkönyvtárnok: 1925–1927

Szinnyei József (1857–1943)
főkönyvtárnok: 1928–1943

Melich János (1872–1963)
főkönyvtárnok: 1943–1948

Kérjük e lapot aláírva vételi elismervényül a Magyar Tudományos Akadémiának visszaküldeni.

Nous prions de renvoyer cette feuille signée pour servir de reçu à l'Académie hongroise.

A könyvek jegyzéke

melyek csomagban szám alatt
pesti könyvkereskedő által küldettek.

A

I. A Magyar Tudományos Akadémia részéről.

Liste des livres

envoyés dans paquet sous le No par
Ferdinand Eggenberger
libraire à Pest

à l'Académie Impériale
des Sciences.
Petersbourg.

I. De la part de l'Académie hongroise.

Örkönyv XI: 9. II.

Nyelvtudom. Közlem. VI: 2. 3.

Archaeol. Közlem. VII: 2.

Statist. és romszetg. Közlem. IV: 2. V: 1.

A m. nyelv elvtára V. 1.

Értesítő. 1868: 1-18. sz.

Magyar tört. társ XIII.

Monumenta. Diplom. XI.

Monumenta. Script. VIII. XIX. XXIII: 1. 2.

Budapesti Szemle XXXI-XXXIX. füz.

Rapp: Budapest története

Jegyzék a szentpétervári Akadémiának küldött cserekiadványokról

Wilhelm Radloff levele Budenz Józsefhez ►

ВСЕМИРНЫЙ ПОЧТОВЫЙ СОЮЗ. РОССИЯ.
UNION POSTALE UNIVERSELLE. RUSSIE.

ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО.

CARTE POSTALE.

1888. Aug. 27

Александр Туде-Нестер

Киев Профессор Буденя

Буда-Пест

Рез. I

MAGY AKADEMIA
KO NYVTARA

На этой стороне пишется только адрес. — Côté réservé exclusivement à l'adresse.

Ms 5449/202

Herzogshut Clair!

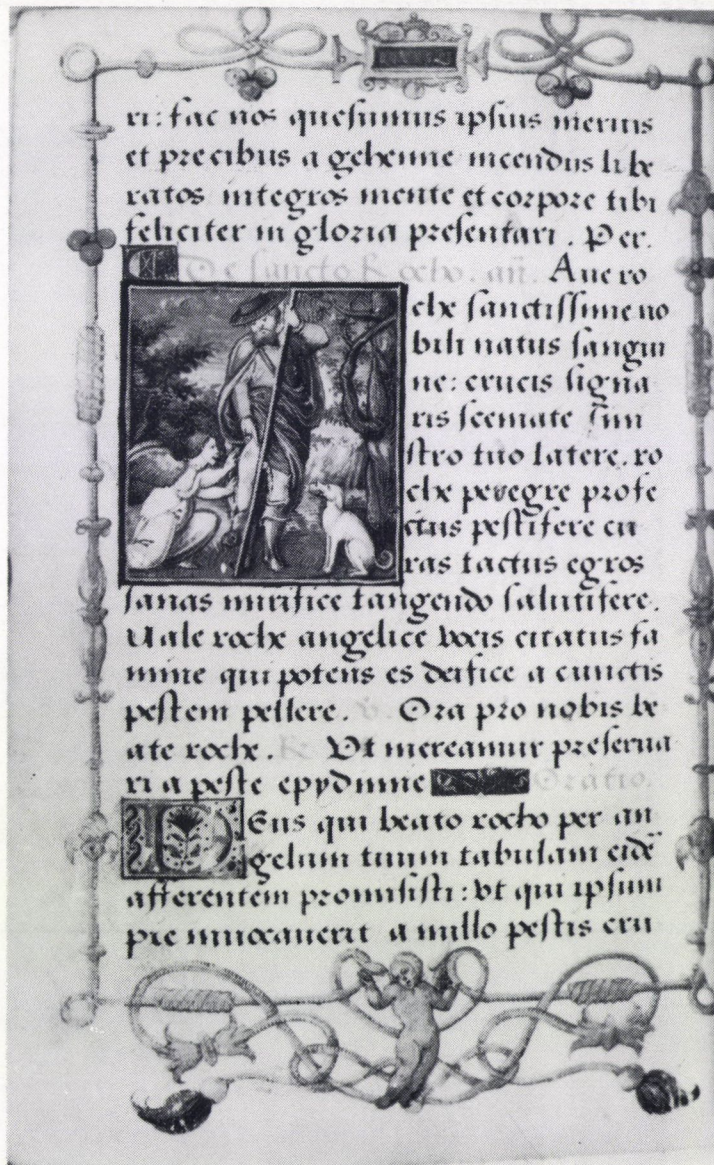
Meinen herzlichsten Dank für den Empfang
mit der Sie den Druckbogen meinen Wälderbach
beurteilen. Vorzettel Sie, dass ich Sie so mit An-
heit überreichte, denn heute geht abermal
ein Parole zusammen an Ihre Adresse und
Pest. Da ich Ende dieses Wochens nach Petersburg
zurück kehre so bitte ich ganz ergebenst alle
Zuschauer von jetzt ab: Petersburgische An-
zeige Kaiser. kaiserl. H. zu adressieren.
Besten besten Grüßen ausbleiben ich Sie,
ganz ergebenst
Red. Coll.

Dñus Dmo Romanaco Enarus ho
 mūdus semihomo hūanitas Be
 mus gūaco cognaco asanguineus dñus atamus
 zñva atamua pī patuclus asubans pōer p
 secus māo macea maena foror fororius Senex
 rñus f. lia puella analla nepus neptis frat
 finclis Germano azulier femia maritus pñgē
 vico n: uerca geōe mūe rñlūe dñutius vēmā
 Semellus obstacē pedagōg. s fascia conabuliz
 cona extancus mōla acōla infans puer iu
 uenis vñ senex senectō Atans decēpico quo
 cōneus ad oloscens Pupae s araco fide pñz
 sponso sponso epitalamo palimpsestus dñbē
 dñs procius proca dos armens ermenia po
 lonus poloma siculus Suplia forachenus
 isnaclia cōrmētia ethrepec ethreplia ka
 nre siue lodomene: Notitia militum

Horae Beatæ Mariæ Virginis. Franciaországai kódex, 1540

4
 Tunc est pueri in acervis fons datus
 Pueri in acervis fons datus
 omni pueri in acervis fons datus
 Cuiusmodi datus est in fons datus

Tunc est pueri in acervis fons datus
 De hunc fons datus est in fons datus
 Tunc est pueri in acervis fons datus
 De hunc fons datus est in fons datus
 Tunc est pueri in acervis fons datus
 De hunc fons datus est in fons datus
 Tunc est pueri in acervis fons datus
 De hunc fons datus est in fons datus

Színezett táblanyomat 1430 körül

Kötham, Iohannes de: *Fasciculus medicinae*. Velence 1500. Ósnyomtatvány

Stephan, Pater: *Schatzbehalter*. Nürnberg 1491. Ósnyomtatvány ►

Was das leiden cristi. der war schatz ist.

In lob vnd eren der allerheiligste
vñ höchsten görtlichen tri ueltigkeit. Da
ber hie an das buch. das der schrein oß
schatzbehalter der waren reichthümer
des hails vñ der ewigē seligkeit heißet

Wach die genade des gutigen barmhertz-

igen gotes vahet sich an C Got geb
seligklich Das buch lei das da heißet
der schatzbehalter der waren reichthü
mer. des hails vnd der ewigē seligkeit.
Wann es heilt vnd beschleust in ym die
gegenwürff des würckens vnd des lei
dens cristi. seins lebens vnd seins ster
bens. seiner würdigkeit vñ seiner demü
tigkeit. seiner tugent. vnd seiner gedult
in dē ennerchulten vñ aller verdien
lichsten leiden. In dem aller menschen
C die behalten sullen werden C heil vñ
seligkeit steet. als sant Johannes mit
dem gulden mund in der neunundvier
zigsten predig ober matheum spricht
Vñ Rabanus magnencius maurus in
dem buch vñ dē lob dē heilige creutzes
in der auslegung dē ädern figur schreybe
also. Das lei dem cristi heil den hymel
auff. es regirt die werlt. es durchgreibt
die hell. In ym werden die engel beste
tiget. In im. vnd durch es werden die

volcker erlöset. In im werde die feind
zurriben vnd überwinden. In im werde
die versteenden ding erleuchtet. die en
pfindendē behalten zc. Wan auch als
der selb Rabanus schreibt in dem yetz
genannten buch in prosa ober die vier
dē figur. Unser kōig cristus hat auff
dem altar des heiligen creutzes mit den
flammen seins leidens die engerechtig
keit vñ schuld vnser missetart ver tze
ret. Vñ in der zeit seins sterbens. als
le widertige gewaltsamkeit überwin
den. vñ den fursten diser werlt aufge
woffen. vñ die schloß der helle zerpro
chen. vñ das alter vnser sünd getilgt vñ
vns die kōigreich des paradieses. yñ
die der erst mensch gesetzet was. wider
eingegeben. Er hat vns mit got dē va
ter versōnet. vñ zū der kron des himel
ischen reichs. vñ zū dem lon der tugent
erhebt.

Das alles menschlich heyl an dem
leiden cristi steet.

In aber alles vnser hyl
vnd seligkeit hang vñ ste
an dē leide cristi verdient
lich. das bezeügt sant Jo
hannes mit dem gulden mund in einer
predig von dem leiden cristi. Da er also
spricht. Das creutz cristi ist vns die sach
aller vnd gantzer seligkeit. Es hat vnser
erlöset von der plintheit dē irzals. Es
hat vnser von den einsternissen pracht
zū dem liecht. Es hat die fremden. got
zugefügt. die. die vñ warē. nahēd ge
macht. Es hat die pilgrā purger bewi
sen. Es ist ein ablegüg der zwitrechtig
keit. Ein befestigung des frides. Ein
obergenugsame gebung aller gaben.

Aufs dem selben merck. was voller

EPISTOLÆ

PAVLI LINGVA HVN
GARICA DONATAE.

AZ ZENTH PAAL

leveley magyar nyelven.

Szent Pál levelei

Krakkó 1533. Az első teljes egészében magyar nyelven nyomtatott könyv

Der Hungern Chronica

inhaltend wie sie anfenglich ins

land kommen sind / mit ansehung aller irer König /
vnd was sie namhafftigs gethon haben. Angesan
gen von irem ersten König Attila / vñ volfüret
biß auff König Ludwig / so im 1526. jar bey
Mohas vom Türcken vmbkomen ist.

Im druck yet new außgangen. Anno 1534.

Quantos tu latum sparsisti solus in orbem,
 Inde duplex Venetæ processit gloria gentis
 Barbarus: & plectro celeberrimus Leonardus eburnos
 Inde Iouis genitus de stirpe Georgius altis
 Cretæ simili panit quem lacte sub Ida
 Dignâ polo nutrix: & apes non rauca secuta
 Cymbala purpureis mel congestere labellis
 Hinc ueterum nulli cedens Castellus auorum
 Martius: & Latia nunc iam lux altera linguae
 Martius undifono quem Narnia monte creauit
 Martius æternum Iani sub pectore nomen.
 Hinc Aganippæo Tobias fonte rigatus.
 Sed Titus hac ipsa longe perfusior unda:
 Seu lituo pugnas: cythara seu cantet amores:
 Intexens Paphia laurum Parnasida Myrto:
 Clarus & historia Satius: nec dignus iniquis
 Iam Petrus podagris: & acerbo Lamola lecto.
 Multi præterea quorum si nomina quaeram
 Promptius enumerem Veris tibi gramina, fortis
 Autumni: brumæ nimbos: æstatis aristas,
 Astra quot in celo: pelagi quot in æquore condæ.
 Quos inter nec me uenientia sæcla tacebunt.
 Primus ego Eridani patrium de gurgite ad Histrum
 Mnemosidas Phœbo ducam comitante sorores:
 Primus ego Nisæ referam tibi Draue corymbos:
 Ac uiridi in ripa centum sublimis columnis
 Constituam templum: media Guarine sedebis
 Aureus in camera: picto super Iridis arcu.

labo r. impossibilibus.

O Deus omnipotens
 benedic conatibus
 istis.

Heu mihi Phœbe
 iam non sit gloria
 regni.

Oh en edes lazam
 te jo magis
 rezag.

d ; Insistens

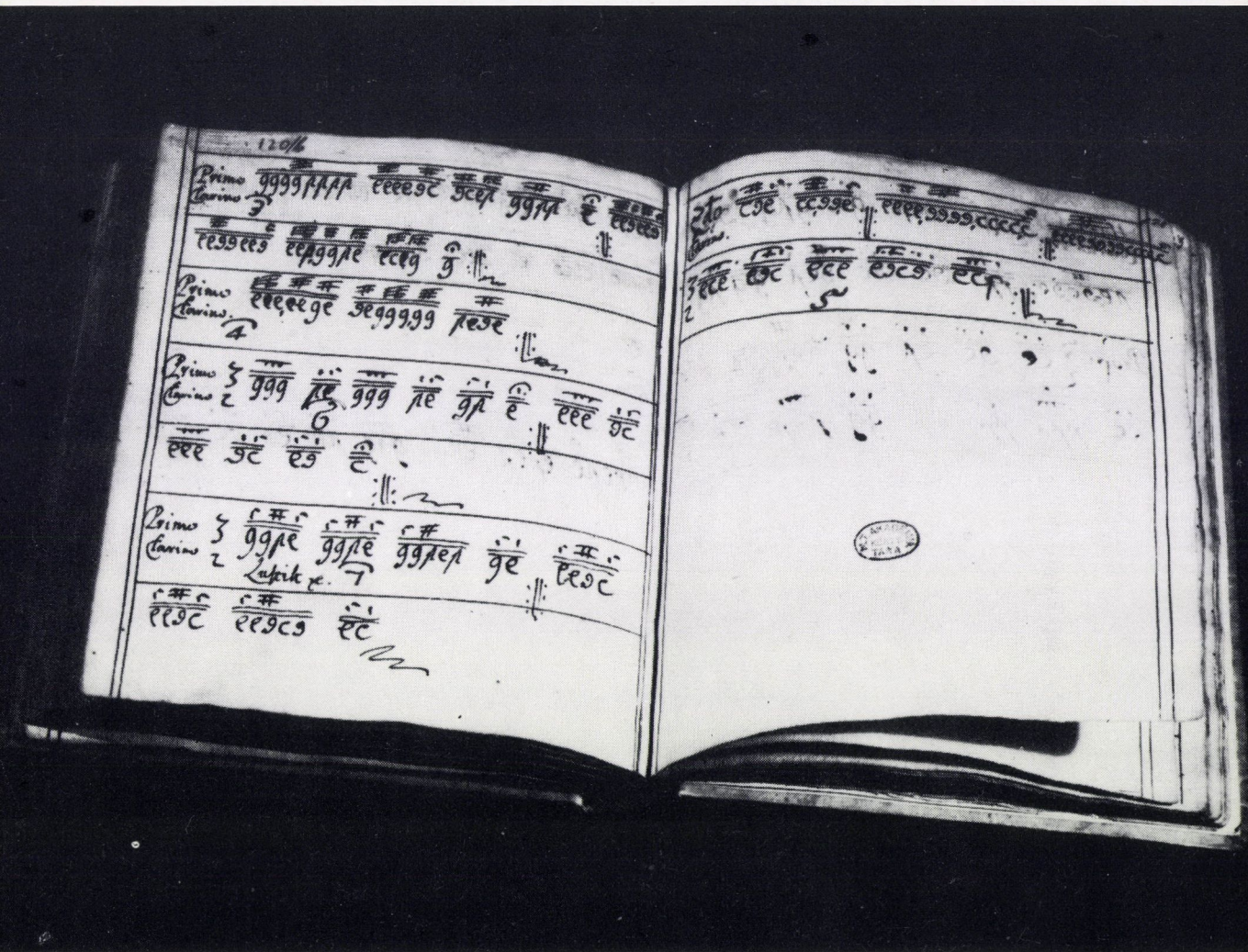
Minimè memis delictis
 Kest mjo moris
 Ita leges magis non sanas
 mmp in Hæm

Nem aduic egi Sade perfo
 min de n porentat

Extremi Hædellus galum
 barand pussalafazol
 Bomor hnt Saluam.
 1797.

Abst. Molnar
 Hægias Marton nak Progen Carabia

Vietorisz-kódex. Zenei gyűjtemény 1670 körül

◀ Szenczi Molnár Albert verse és glosszája 1597-ből egy Janus Pannonius-kötetben

Wathay Ferenc énekeskönyve 1604-ből

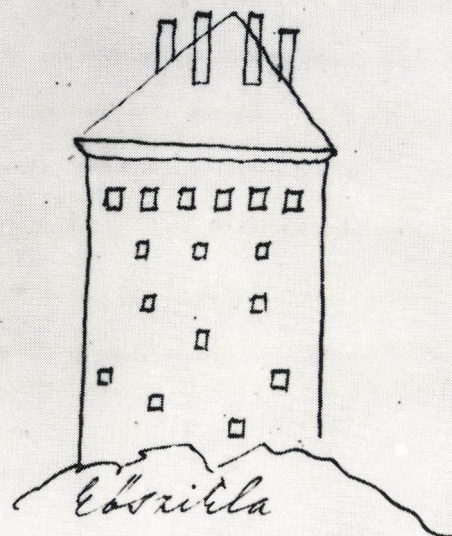
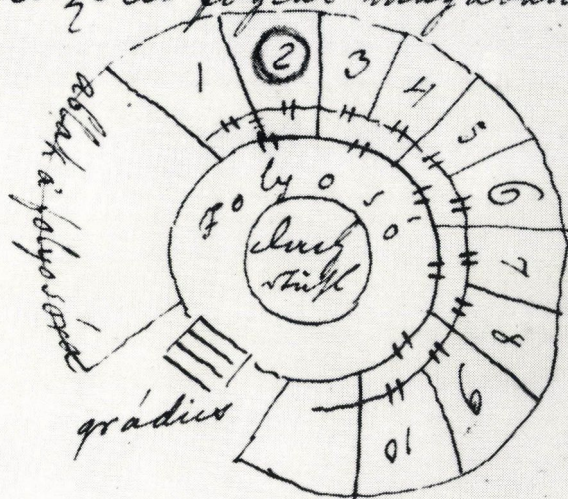

Kolozsvári kötés a 17. századból

miml - uieft finuuf-gutnugum. - Eij mome Efnitf Ruknminut,
 felele Cervenka, jo momefnun Bin lueh; ief jage uieft Ikre ba,
 gage, jomlomu lin linum humum. - Bin lueh ief - ntemel - mome,
 monda a' récege ember a' nehezeleés' hangjával.

A várba 452 grádus vözen, ha jól jegyzé meg Szulyovszky.
 3 a' kasno' foglyai au egy soronyban sarsának, melly 13
 rekeszekes foglal magában:

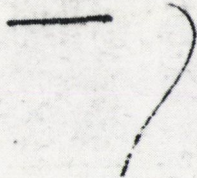

Johann Wolfgang Goethe verskézirata és árnyképe

Wie aber kann sich Hans van Eyck
Mit Phidias nur messen?
Ihr müßt, so lehrreich, also gleich
Einen um den andern vergessen.

Denn wäret ihr stets bey Einer geblieben,
Wie gönntet ihr noch immer lieben?
Das ist die Kunst, das ist die Welt
Dass eines um das andre gefällt.

Goethe

Samml. Münch.

Nagyszombati kötés a 18. századból

Nagyszombati kötés a 18. századból

permit me to assure you personally of the high
consideration & regard with which you have
inspired me.

I have the honor to be,

Sir

Your most obedient
humble servant

Pier S. Du Ponceau

President of the American
Philosophical Society, Corresponding
Member of the Institute of France,
of the Academies of Sciences of Paris,
of History of Madrid &c &c.

Philadelphia
3rd January 1833

Mr Charles Nagy
Member of the Hungarian
Academy of Sciences &c &c
New York

Az Akadémia első nemzetközi kapcsolatának dokumentuma 1833-ból:
P.S. Du Ponceau-nak, a philadelphiai Filozófiai Társaság elnökének levele

Tekintetes Titoknok Úr!

Ván ferencsem jelenteni, hogy Elnök Úr ÖMagasságának éppen
e mai nap' adtam tudtára a' Magyar Ind. Társaság
levelező tagjának tett kineveztetésem' általani elfogad.,
tatását; midőn tehát ezt a' Tekintetes Titoknok Úrnak
exzel frintugy, s' általa a' Tekintetes Társaságnak kar.,
törő tisztelettel bejelentem, vagyok.

a' Tekintetes Titoknok Úrnak

aláíratott jelzőjén
Eötvös József

Ercsi Oct 9^{én} 835.

Tekintetes Titoknok úr!

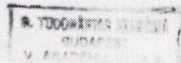
E' folyó hónap 8-án, gróf Teleki József Eö. excels.
lentőjének, miné a Magyar Tudós Társaság Elnökének
horrám intézett kegyes leveléből örömmel értettem-meg
csakály igyekezetem tekintetéből levelőzi tagga való
választásomat. E' bennem helyhez-tétt bizodalomnak ke-
tőztetett harafiai igyekezettel kívánván megfelelni, arra
a kérdésre: ajánlkorom-e a társaság alaprajzában
kikötött szorgalmas együtt munkálkodásra, 's mikében
az ülések által a rendelkezések értelme szerint megbi-
ratom, szorgalmas eljárásra? - igenvel felelek, 's a
társaság célját gyenge erőm szerint mindenképen elő-
mordítani, sőt kötelességemnek tartandom.

Melly nyilatkozásom után, magamat sűrűs hara-
fiai indulatjába ajánlván, maradok

A' Tekintetes Titoknok úrnak

Gesten, 11. szept. 1837.

aláíratos szolgálja
Csokaj Fényes Elek
h. ügyvéd.

Fényes Elek megköszöni az Akadémiának levelező tagga választását

erf. 1879

Dec. 14. 1879

R. Bunsen

Academiae Scientiarum Hungaricae

S. P. S.

Es itaque sedare mihi vestra
maxime allatae sunt literae
potentes, quibus rectius factum
de insigni honore quo Academia
Scientiarum Hungarica me dignum
habuit, non literarum studio

Robert Wilhelm Bunsen levele az Akadémiának

Ich bin diese Nacht ganzlich, wenn ich
die stete Hoffnung hat, auf den besten
und glückseligsten Sympathien, die Sie zu mir
gezeigt haben, mich zuwenden zu lassen.

Sie werden mir mein Glauben wissen;
wollen Sie mir aber, ich bitte, viel
Krepp und etwas Feinheits
und von dem Sie dagegen auf die
möglichste Gelegenheit und Dankbarkeit

Wird

F. Liszt

Kyigawitz 17 März
1843.

Cedd, az ide isatolt
két röpiratkat, leg ögynkébb
szíveletem jeléül, szokott
zives indulatoddal, különösen
szíves Barátom!

Széchenyi István

Mai 2 1846 Pest

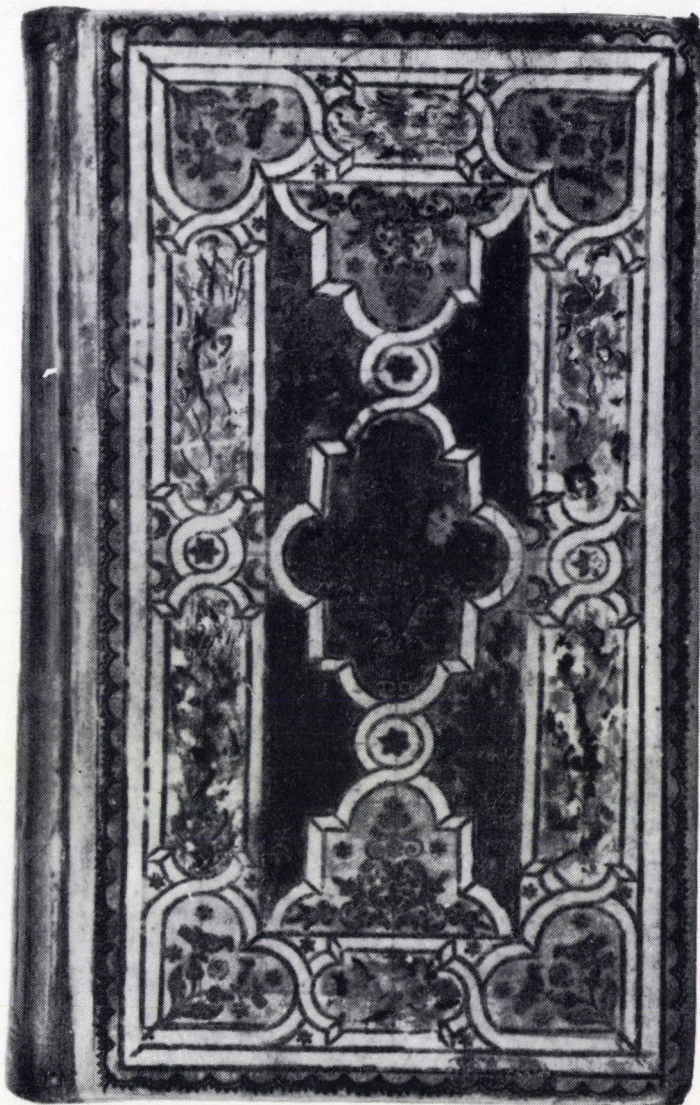

[illegible]

A füredi parton.
 Oh Thannak szipa do' leánya!
 Szálly ki szene hagyed közül!
 Egy kis a Szent ekkor amigis leánya,
 Parton' ellenébe ül.
 In a palvany doldnál fenyjén
 áigas alpuvato reményjén
 Egy maginos árva fiv. f:
 Míg azot, ^{haja} ~~hát~~ nem fenyvedel
 A boldogság' kajaín;
 Regardnál a kis fürednél
 Kütyjén is varjain;
 Addig én in Szent Szent,
 É se, a ^{haja} ~~hát~~ mis elleni birol.
 Vord ki Szentő beigeden. f

Csokonai Vitéz Mihály: A füredi parton

Debreceni kötés a 18. századból

128th

Ret. march. 13. 1859.

Royal Institution
London
7. March 1859.

Sir

I feel very deeply the high honor which the
Academia Scientiarum Thungarica has, through you,
conferred upon me, by its reception of me into the
number of its corresponding members. I wish I could
promise to deserve this high favour by the production
of some new results to science. It is of the nature
of such a stimulant, to make me wish to do so; but
the weight of work and years warns me to make
no rash promises. Pray do me the favour to thank
the Academy in my name and say I will do all I
can to deserve its favour

Believe me to be with the highest respect
& esteem

Sir

Your most grateful humble servant

a. M.

M. Faraday
a. M.

M. Faraday

2. Ismerek egy kőzet nagysággal, hogy m. d. ö. é.
felfedezést / 1844 it. ében / tettem, mint a bécsi
Földrajzi intézet segéd oszlopa kőzetain
közül tartozhatjani. - Egy történet hogy felfedez-
ésom legelőször is a német nyelvű könyvben
bemutattam.

Hazaiba visszatevén után a magyar nyelv
értő közönségnek is közzétett tapasztalataimat,
és elvétele a gyermekkorom közeli az itt meg-
jelölő "Praxis" című könyvben.

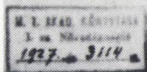
Miután azonban társam nálunk nem talált
ellenzőre, több más befűrészt meg támadásnak,
részt elferdítésnek vett az "Körkép" Német
országban.

Az emberiség ismét kötelezően parancs-
csalta most már a közzététel meg egyetemes ki-
fejtési, és a kőzet felfedezése védelme semmifé-
lét kimentatni, - mit az itt felmutatott, - és
tekintve a közönséget, melyre határozottan kellek
szükségképp elvétele it. am. háború teljességgel.

Fogadja a tekintetes Akadémia könyv-
tára számára - am. kiment mint egyetemes több
teleknek jelölt.

Bécs, 1860.

Semmelweis Ignác
egyetemi tanár

Sz. 2.
1867. 25.

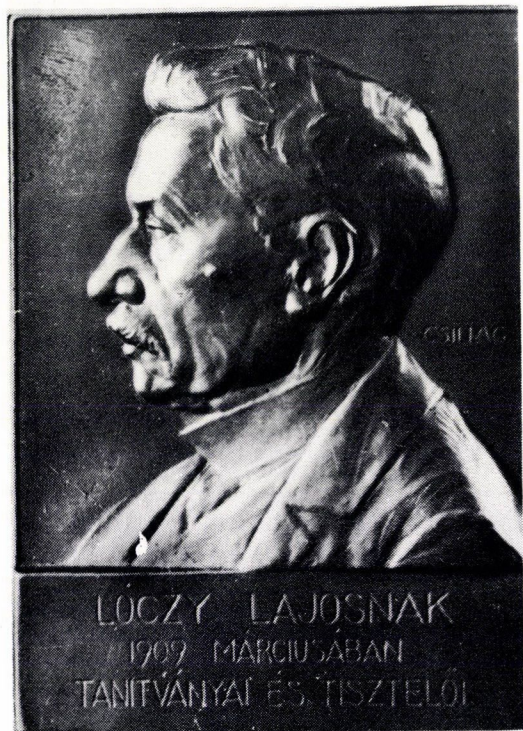

Vámbéry Ármin-emlékérem

Kazinczy Ferenc-emlékérem

Lóczy Lajos-emlékérem

10
- Camis

A könnyű haláltalan is lesz,
Mert ha azt tekintem csak,
Ön bús és ér, ki nagyos tisz,
Szegénye lenni fenné máskép,
Ez a szegény ön tudatja
A hitványakat földre segez,
A diavolt felragadja. —
Amint ismét felbúg a bús,
Ne va évszon elgő képre,
Hogy amit szívesen az isten,
Diavolt segez a végre,
Ez a szegény rád szemléltet,
Mint végre esztörsz,
Sőt te nyavalyt köle dísz, ha
Enged, hogy nagy helyetted. —

Eva

Ad eitem a dal, hát a isteneimnek!

Adam

Gyanitom én is, és fogom könnym,
Ez az a vég. — ez az a tudomás feladni! —

Az évs.

Mindannyian ember: kié? és bús és bús!

Vége

Ex. — leme — koncom!

Vener 1874. április 1. napján
Közigazgatási és közoktatási miniszternek
hívtam fel a Magyar Tudományos Akadémia III. osztályába
tagjává.

288.

III.

Ajánlom Dr. König Gyula műegyetemi ke-
lythes, egyetemi magántanárt és közoktatási
tanácsközségi tanárt a m. l. akadémia III. osz-
tályába levelező tagul.

Dr. König Gyulának irodalmi tevékenysége
a múlt évi tagválasztásnál történt ajánlás
alkalmával tüzetesen felvázolt, ehhez
a befolyásos és egy idővel ismétlődő ismételt.

"Általános mechanikai alapelvek fejlődésének
története" című alatt, a Budapesti Szemle 1873.
évi 6. és 7. számában.

A m. l. akadémia III. osztályának VIII. ülésén egyet-
kezést tartott. A lineár differenciál egyenletek
elméletéről.

Eötvös Loránd

Eötvös Loránd javasolja
König Gyula akadémikussá választását

Appendix,
Scientiam Spatii
absolute veram exhibens;
a veritate aut falsitate Axioma-
tis XI. Euclidei (a priori haud
unquam decidenda) independen-
tem; adjecta ad casum falsitatis
quadratura circuli geometrica

Auctore
Iohanne Bolyai de Eadem
Geometrarum in Exercitu
Caesareo Regio Austriaco
Castrensiurum Capitaneo.

Agropoli sive Maras-Vásárhelyi
Typis Collegii Reformatorum per
Josephum et Simonem Káli de Pelső-Vásárhelyi

compagnie que vous presidez.

Je ne saurais vous dire combien je suis sensible à ce grand honneur. Il m'est d'autant plus précieux qu'il s'attache au nom illustre de Bolyai et qu'il vient d'un peuple pour lequel j'ai toujours ressenti une vive sympathie depuis un voyage que j'ai fait en Hongrie en 1877 et qui m'a laissé d'ineffaçables souvenirs.

Veuillez agréer, Monsieur le Président, l'assurance de ma considération la plus distinguée,

Poincaré

Arany János-emlékérem

Mikszáth Kálmán-emlékérem

Korányi Frigyes-emlékérem

Árnyék alatt a magasztos jut?
A szél mialatt az ég magasztos,
Mialatt a föld a föld magasztos.

Én a magasztos a föld magasztos,
A magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Én a magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Epilogue

Az életem magasztos magasztos,
A magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Az életem a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Az életem a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Az életem a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Az életem a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Az életem a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Az életem a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Az életem a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Az életem a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Az életem a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Az életem a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Az életem a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Az életem a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos,
A föld magasztos a föld magasztos.

Ophelia, rád nézve azt ohajtóm,
 Itt sárga lesz legyező a boldog ok
 Hogy Hamlet így, xavart; remélem, így
 Elnyom a jó álba viharát,
 Mindkettőtök személete.

Oph.

Ugy legyező, ottanyom!

Vajha

[Királyné el.]

Pol.

Sárga, te, legyező, itt. — Földig, ha leszek,
 Elbáhatarko. — Te meg olvas a könyvből: [Ophelia'hoz.]
 Látok a printed foglalkozás,
 Készt vagy magadba. — Nem hiába mondják —
 Sok pelda van rá — hogy ajtások a reccsal,
 Kégyes gyakorlatat, becsütközéssel
 Magát az ördögöt.

Kis.

[Félt.]

Nagyon igaz:

Mint szabi vaddal laktam, a becsid!
 A farsang rima-kei nem undokabb
 Akkor képest, mivel kenik-fenik,
 Mint főnyáj kettő székis, tavamhoz.
 Oh mily nehéz ké!

Pol.

Hallom lepteit:

Vonagynak hátra, felsőges seram.

[Király és POLONIUS el.]

Hamlet jü.

Ham.

A lét, vagy a nem-lét kérdése, ~~akkor~~
 Akkor nem-e a létet, ha éni
 Bátorra minden nyágot s nyilat;
 Vagy ha kisértő tenger fájdalom ellen
 Szegyet magadva aigat oel neki?
 Maghalni, — elszunyadni, — semmi több; —
 S egy álmot aludni, a test eredendő,
 A szív keservét, a test eredendő,
 Természetes rázkódásaikat, —
 Oly érel, minőt ohajthat a kégyes.
 Maghalni, — elszunyadni, — és aludni!
 Talán almodni: — Ha a bökkenő;
 Mert hogy mi álmok jönnek a halálban
 Ha majd leválsz mind a földi bört,
 Ex vírádóbbat. E megmondható az
 Illi a nyamort oly korán aludni:
 Mert ki viselni a kor gány-uravát,
 Szarnok botnyát, gúpis ember dolyfét,
 Utálta szerelmét kinyát, pörhalasját,
 A királynak paszkehátsait,
 S mind a rugást, melyet elnéltasszok
 Bantalmarrak a szívó események, —
 Ha nyugalmunka küldhőnek magát
 Egy jukta törtel? — Ki kordára a csokakot,
 Szadva, nyágot elre faradalmán,
 Ha vesztésünk egy halálusáni

Arany János gesztenyefája az Akadémia udvarán
(a hagyomány szerint)

Arany János egykori fűtőkári szobája – ma
Kézirattár

Az én hadseregem.

Fiatalok,

Forris, fiatalan hadseregem,

Nem baj, ha meghalok.

Engem az ország

S a hűség

A leggyentesebb hivatalok:

Nem meghalok.

Ezt drógnál csináltam:

Töjjetek, ti,

Válasszatok bűnösebbek

Szűbbek és kevesebbek,

Többek^(is) jobbak,

Fiatalok.

Ti vagytok az én országom

S hűség legint minden,

Engem,

Egy kicsit a lelkesedéért

S miniatúr,

Előre, drága hadseregem,

Éljen a kir.

Az igazság az igazsághoz vezet (az igazság a legyőzhetetlen
erővel a kőbe véset) Reméltem hogy az igazság meg
jelenhet az országban (az igazság a 500-600 oldalas kötet
ben) Most is levettem a szöveget. Ezt más lekezelés
kaplandóságaim vannak. Kösz. most ahhoz képest
utólag, ha az emberek nem provokálnak és nem ke-
szülnek. De hal? is mér? - azt hiszem még
tudni fogjuk a lekezelést, Budapest egyik le-
telkező - és még az elki kényelmét.

Vagyis a lekezelés közzéadásának. De ez már 12-3
hónap múlva. Az az érdekel a lekezelés - de nem
tudni fogjuk a közzétételét. De lekezelésben állunk?

Reméltem igazán az igazsághoz vezet
szöveg! Reméltem az igazsághoz

Lukács György

, 1935. máj. 19.

Nagymélt. Balogh Jenő urnak
a M. Tud. Ak. főtthárának.

Kedvelmes Uram!

Nagy örömmel olvastam máj. 17.-ről kelt levelét, melyben
levélrő-tagga történt megválasztásáról értesít.

Az osztálytthár urral annak idején körölni fogom, hogy mikor
tartatam meg nékifogló értekezésemet.

Baráti üdvözléssel

Bartók Béla

Tizen kintek Tuna!.

~~szóval~~ Szűcs József Küldöm a
2 caer. frizetel, attal a kérészel,
hogy a cimlapodon megjelölt addig
fordításával ellátva mielőbb vissza
küldeni hívsekedjél, Ha nem tulsi-
gos fáradtság kezelem a közlendő
8-9 Tullam Hővegemet legalább 1.
vesszélét átírásban aláírni. Ez
aromban nem okoskodik Hűkegy.

Szűcs József Tiv. Szűcs József
hogy megkérdezzem, hogy megkérdezzem
elfarás miatt kérésnek a kötet,
nem azokat a kérésnek kell írnom.

Kiváló tisztelettel

Kez. L.

I. Völgy u. 1.

Kovács Z.

Leipzig 5. 5. 41.

Sehr verehrter, lieber Herr Kollege!

Die Tage in Budapest sind leider viel zu schnell im Laufe gegangen, aber die Erinnerung an die feurige und frohe Zeit, die Sie mir durch alle Ihre Gastfreundschaft bereitet haben, wird mir noch lange bleiben. Haben Sie den herzlichsten Dank für alles, was Sie für mich getan haben. Nicht nur, dass Sie mich aus dem Alltag heraus in eine so friedliche und helle Welt versetzt haben, ich habe auch so deutlich den menschlichen Kontakt in den geistigen Dingen gespürt, der in unserer von Kriegen besetzten Zeit noch so selten ist.

Ich bitte Sie, auch Ihren Kollegen für Ihre Gastfreundschaft in meinem Namen zu danken. Hoffentlich findet Sie bald und gelegentlich wieder nach Deutschland, wir würden uns sehr über Ihren Besuch freuen.

In Dankbarkeit

Sehr verehrter

Werner Heisenberg.

Werner Heisenberg levele Ortway Rudolfnak

Kedres Höllygér úr!

Nagyon köszönöm kedves levelét a megfellelő órák remek
következtében, hogy igen jól érti magát. Igen jó gondolatokat tartom
Dinacól promóciójai distinkción. Itt valóban a követségi információját
kaptnak, aktív politikai szerepet nem játszik. De igen erős szimpatizáns
Moshinál is ezen szimpatizánsok erős hangvételűje. Ha ez információ
elérkezik kínai kormánytól valószínűleg azonnal igen erősen meggyőzően foglalkoztat.
Nagyon sokan vannak el foglalkoztat a hol kitűnő dolgunk volt és
hol reméljük kedvesek voltak nekünk szemben, de viszont kitűnő
éremmel magunkat illet. Pörög a tudományok és jellemző atmoszférájában
van ilyen. Péntek a leendő kedvesek sok munkájuk jár, de ezen is az
fogunk esni.

Adja az életem idővelkedés kedves magyarázatát.

Meglepetéssel mondok igazán, barátja

Hevesy

FACULTÉ DES SCIENCES

UNIVERSITÉ DE PARIS

INSTITUT HENRI POINCARÉ

11, Rue Pierre-Curie (V°)

Paris, le 27 Mai 1936.

TÉL. : ODÉON 42-10

Kedves Rudolf,
most érkezett meg Dirac
válasza, amelyet mellékelve
küldök. Azt hiszem, hogy az
általam említett ajánlások
rebraveretők lesznek. En most
még írok mindenesetre
Borrmal is.

(A levél 5-ik sorában aláírtam
Raman nevet, ez nyilván egy
íráshiba.)

Solomon idősről, Mariette
nésről is,

János.

§

Ms. 5016/1.

Dózsa.

~~Hégy~~ Deli végvár vidéke -
Viharos, ~~menedelmat~~ sejtető
éjszaka. Szaguldó felhők Köföt
fel-felbukkant hold.

A kőházakon zörög
magas végvár griffuettje Kivi-
-lagitot ablakokkal.

Élöl a kepen, erdő
-ből török lovas döög jön
Ki. - Meglátják a horfon-
-ton a várat. Megtorpannak
Vissza húzódnak az ár-ékba.

Az egyik török
lovas - parancs - legelőre
nyúlással drátozani előre
Rúgnak a vár felé!

A gép közeledik
a várhoz. ~~Ártatlan~~ ~~szand~~ Hida
Közeledik.

~~Idill~~
~~Idill~~ a Hűvös völgyben.

A lombkoronákon vonyagló nyári lár ...
Tücsök virágoként lánghat a napfény,
A mevelőmő színe és mélye,
A kis fin a völgybe éntárs.

~~Idill~~ ^{kutirán} ~~Idill~~ ^{oly hallgatag} ~~Idill~~ ^{regény,} ~~Idill~~ ^{prémis}
Bámul a lánghat, ~~Idill~~ ^{regény,} ~~Idill~~ ^{prémis} ~~Idill~~ ^{regény,} ~~Idill~~ ^{prémis}
A madmárell a földre néz epetén,
Kézbe sajná franciá regény.

^{gyönyörű}
Bis vágynak eides, hall ^{regény,} ~~Idill~~ ^{prémis}
~~Idill~~ ^{regény,} ~~Idill~~ ^{prémis} ~~Idill~~ ^{regény,} ~~Idill~~ ^{prémis}
A fél szelmes, nyári söhényével

Szóna fin. Jézt lár a szaván,
Mik lánghat szaván lánghat, ^{regény,} ~~Idill~~ ^{prémis}
Kézz korbá hűlt a franciá regény ...

Kosztolányi Dezső

Debreau II.

Ms 4654 / 4.

Mindes perne stt stt antandij [163]
eltartit; isj voll l'vitzedelij

is ma is ij van, et a gjos varaz
is a p mef gjosall vimeapostis,
sapp. wst mef ma is l'vophet
a benedemben eff-y, tolsau:

pyton minto netrobban afeim
s ij rohm ome, nestorredjen,
a roreit: re: ralsatallrohm

valemire is elgobahorom --

a vimeapostis / hol is heftan el?

(Voll ma, hox, heit vooel swarrafel,
disthen, s-mondjal - as Akademian,
qjper nar d'vorettem: stol aaden,
se a Hovogel f'churamman

cy32 m'ont; is kaleador agam:

elc'miltan: Unstan, mi l'v it 2...

Nam lett'bij. Beaneu stt ember l'vst.)

A Keleti Gyűjtemény olvasóterme

ספר חובות

כע' כתשרי חג הסוכות דכתיב
 וכחמשה עשר יום אחר השבוע
 ויחדר אדם לעשות לו סוכה
 לשם החג ואם היה עשירה
 ועמדת שלא לשם החג מחדש
 בה דבר בסך לשם החג וריו
 ולא יחדש בה פחות מטפח ו
 ויחדר אדם לעשות סוכתו כמקו
 הראוי לאוכל ולשתות ולישון ו
 ולעמוד בה יומם ולילה ולעשות
 בה כל ירכוש כל ז' ימי החג
 וצבהה של סוכה מעשרה
 טפחים ולמעלה עד עשרים
 אמה פחות מ' טפחים או יותר
 מ' אמות פסולה ומשך סוכה
 ז' טפחים על ז' טפחים ולמעלה
 פחות מכאן פסולה ורפנות
 של סוכה כשרים מכל רבר ואפי
 ממוחלואות וסריטס המיוניירין
 אינן שהם מקבילים עומדה
 ואפילו בין המחוכר לקרקע אבל
 הסך בין עשין אחת ולא מ
 מעלין וענפים והדמין להם
 שאינם מקבלין עומדה ורנוק
 עלין וענפים שהם תלששים
 אבל מחוכרים לקרקע פסולים
 ואפילו התלושין לא היכשרו א

לסיכך עד שיתחד קשרן ו
 תחילה וענפים שיש בהם
 אוכלין וקשים שיש בהם
 שבלים בזמן שהפסולה
 מרובה על האוכל כשירים
 לסיכך ואם לאו פסולים
 וענפים וענפים שריחם רע
 פסולים לסיכך שהרי אין ר
 ראוי לישב בה וכיחד לסך
 כנפים שאין ברחבם שלשה
 טפחים ואם הם רחבים יותר
 מ' טפחים אפילו אם הפסול
 על ימיהם פסולין ואין ע
 עשירי סוכה תחת סוכה או
 תחת האילן או תחת הבית
 ואם יחדר לו לעשות סוכתו
 בתוך ביתו שאין לו מקום אחר
 הואני לכך הרי זה מסיר את
 הרעפים מגג הבית ומפסק
 את הרעפים או נוטל אחר
 מביעלים ומסך עליהם ואם
 היה גג ביתו גבוה הרבה הרי זה
 מסיר את הרעפים ומפסק
 ונוטל את הרעפים ומפסק
 ומרחיבם שיהא חמקן מרובה
 מיתלתן ושיהא בין הית
 לחביו יותר מ' טפחים אך

Maimonidesz: *Misna Tóra*. Héber kézirat 1310-ből

Maimonidesz: *Misna Tóra*. Héber kézirat 1296-ból

Lam-rim. Tibeti fanyomat

Kőrösi Csoma Sándor mellképe

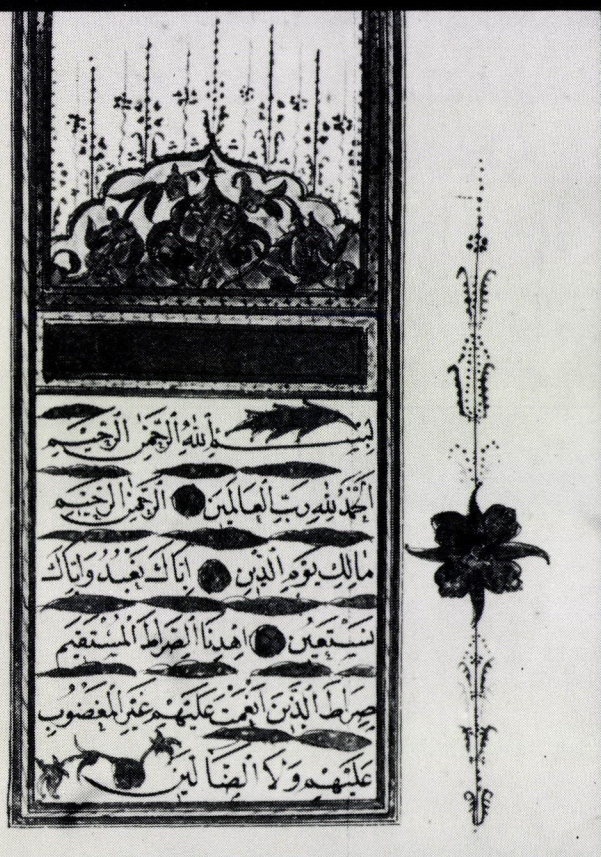

Mohamedán imakönyv. Arab kézirat
a 18. századból

Kitab hadikat ul zurafa. Oszmán-török
kézirat 1782-ből

چنان بر روزی تیره کاه
 نیرینه داردان اردشیر
 پسر پادشاه اردو از چپ
 نه بادبان برانگیزند
 بزور سرین سبک کوز
 کده که بگور پهلکان دپ

از آن مریخی سپه و نام دار
 می کرد جانی بر آغوشند
 بهاسون چه آید از دور کار
 می آغوشش از خون اردشیر

بر آینه بشکند پیر
 چنان کرد پیر پادشاه
 از آن شکست کشتن بدو
 چو تو کشت در کج و راست

بیری کی که گفتند گفت
 چنین در پانچ شاد کرد
 مرد از حق گفتن اردشیر
 بر خشم شد از اردشیر اردوان

که بر پادشاهین با جوت
 که این کور را من بکنم تیر
 که گفتی فرستادم که کور
 یکی با یک نزد برد جان

چنین گفت که اردوان سپه
 که گفتی کی من بکنم دام
 کی دیگر اکلن بین من
 بدو نه گفتن بین کاست

ساده خواند مردان اردوان
 بهر این گفت و در آن جان
 که گفتند این کار نزد کند
 همان جوت را بر خسته دام
 دروغ از کاست با کشتن
 که برون آید در پست

◀ Firdauszi: *Sáhnáme*. Perzsa kézirat
a 18. századból

Man ji ji szu cse. Kínai selyemfestmény

Szanszkrit kézirat
a 18. századból

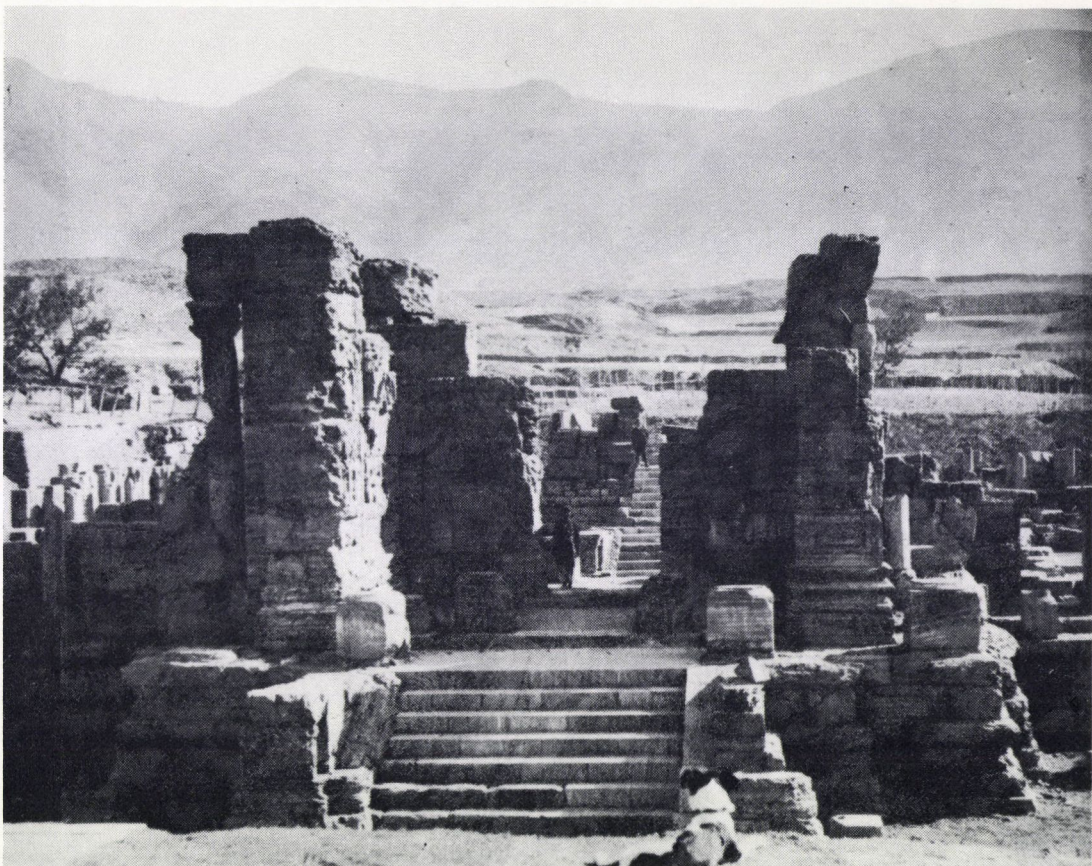

Lebe Goldziher! Besten Dank für
Ihre Bemühung zur unsterbl. Poesie, die
ich sofort mit größtem Interesse gelesen
habe. Ich bin in dieser Poesie ganz
umgehoben, aber die Parallelen,
die Sie ziehen, sind schlagend.
Es bleibt doch immer wieder ein Wunder, wie die
Beduinen Sprache, Stil u. geistige Form selbst
denkungsarten erzeugt haben, die noch so indi-
viduell für einen gewaltigen Kreis abgeleitet,
geistig höherstehender Völker durch einen
größten Einfluss geworden sind.

Hoffentlich können Sie und die Ihrigen die
Südseite der Westsee (wie in Süd-Deutschland
die Nordsee nennt) so gut wie uns hoffen, nicht
zu Wäldern umzuwandeln bekommen werden.
Am 4. Aug. hoffe ich das zu sehen.

Stuttgart i. S.
26. 02. 1882. Theodor Nöldeke.

Eredeti lemezfelvétel Stein Aurél hagyatékából: Avantipur

Felelős kiadó: az MTA Könyvtára igazgatója

Felelős szerkesztő: Fekete Gézáné

Szerkesztő: Deák Lászlóné

Műszaki szerkesztő: Sasvári Károly

Alak BN/12 – Terjedelem 13,9 (A/5) ív

Megjelent 1976 – Példányszám: 1000

Készült az MTA KESZ Soksorozótójában 767973

F. v.: Szabó Gyula

34 Ft

